

مداحی برای پول
ماندگار نیست

دعبل

آیین‌های عاشورایی چه
زمانی شکل گرفتند؟

فصلنامه دعبل - شماره سوم، زمستان ۹۶

چرا زمان دقیق شهادت دختر پیامبر (س) مشخص نیست؟

يك غزل و هزار غصه

با پیگیری مسئولان بنیاد دعبل
بیمه تکمیلی مداحان در راه است

در شورای هماهنگی تشکل‌های ستایشگری چه خبر است؟
وحدتی که کار گشاست

گزارش‌هایی درباره عملکرد بخش‌های مختلف بنیاد دعبل را بخوانید
خدمتگزاری به خادمان اهل بیت

حسینیه قدیمی در که در حالی سوخت که در فهرست آثار ملی ثبت نشده بود

آتش در نیستان

عضو هیأت امنای حسینیه در که بیان داشت: حسینیه در که دارای هزار و ۸۰۰ متر زیربنا در دو طبقه بود که در اثر آتش‌سوزی آسیب‌جدی دیده و فکر کنم بازسازی آن حدود یک سال زمان ببرد. برای بازسازی آن طبق برآورد اولیه حدود پنج میلیارد تومان هزینه لازم است، البته ساختمان بیمه بوده و امیدواریم از طرف بیمه بخشی از خسارت ساختمان پرداخت شود. وی ادامه داد: طی این چند روز مقامات و مسئولان مختلفی از مکان دیدن کردند که محمدحسین مقیمی معاون استاندار تهران قول مساعدت برای بازسازی این مکان داده است.

حسینیه در که چگونه پا گرفت؟

«سید ذبیح‌الله مرتضوی» متولد ۱۳۱۵ و از مداحان قدیمی محله در که است که مداحی خود را نخستین بار در تکیه قدیمی در که شروع کرد؛ تکیه‌ای که در ابتدا به صورت خیمه برپا و

این آتش‌سوزی متأسفانه «توق»‌های قدیمی که یک علم کوچک بود و در جلوی عزاداری‌ها حمل می‌شد، سوخت، همچنین بخش قابل توجهی از تاریخ کهن عزاداری این محله شامل فرش‌ها، علم‌ها و توق‌ها که برخی قدمت آن‌ها به بیش از ۱۵۰ یا ۲۰۰ سال هم می‌رسید از بین رفت.

وی در تشریح این ماجرا گفت: طبق ثبت دوربین‌های اطراف حسینیه یک موتورسیکلت که دو راکب داشته که یکی از آن‌ها از تیر چراغ برق مجاور حسینیه به بالا رفته و از یک سمت حسینیه که بالای منبر بوده، اقدام به شکستن شیشه و در ادامه نیز مواد آتش‌ساز را به داخل حسینیه پرت می‌کنند و بعد از محل متواری می‌شوند، ساکنان نزدیک حسینیه در ابتدا متوجه این آتش‌سوزی می‌شوند، اما چون حجم و شدت آتش‌سوزی بالا بوده، با حضور آتش‌نشان‌ها در نهایت آتش خاموش می‌شود.

سید احسان میرمرتضایی عضو هیأت امنای حسینیه در که با بیان اینکه قدمت این حسینیه به حدود ۶۰۰ سال پیش بر می‌گردد، ابراز داشت: از آخرین بازسازی این بنا بیش از ۵۵ سال می‌گذرد، ضمن اینکه در که فقط همین حسینیه را داشته که در کنار امامزاده بنا شده است تا مراسم‌ها و تجمع‌های مذهبی در کنار آن برگزار شود.

وی با اشاره به اینکه در ایام محرم و صفر، ایام شهادت حضرت زهرا(س)، دفاع مقدس و دیگر ایام مناسبی حسینیه در که شاهد حضور مردم بوده است، افزود: در در که فقط یک مسجد جامع و یک حسینیه وجود دارد و در واقع یکی از آثار ارزشمند مذهبی و فرهنگی این منطقه به شمار می‌رفته است.

میرمرتضایی با اشاره به حادثه آتش‌سوزی بامداد روز هفتم دی ماه این حسینیه اظهار داشت: بیشتر مردم در که سادات هستند، در

کم کم با همت سادات و جوانان در که بازسازی شد. تکیه در که سال هاست محفل عاشقان اهل بیت (ع) و حاج آقا مرتضوی از قدیمی ترین مداحان این محله سادات نشین به شمار می آید. حاج آقا مرتضوی خاطرات بسیاری از برپایی مراسم عزاداری در تکیه قدیمی در که در سینه دارد و برایمان از شکل گیری در که در اطراف بارگاه امامزاده محمد والی می گوید؛

تاریخ ساخت حسینیه در که به حدود سال ۱۳۴۶ شمسی بر می گردد. تکیه در که مانند تکیه تجریش بود با این تفاوت که تکیه تجریش سقف شیروانی داشت و تکیه در که به صورت خیمه بود.

تکیه در که ۱۴ طاق نما داشت و هر طاق نما مربوط به یک طایفه بود که خرج مراسم عزاداری را برعهده داشتند. زمانی که تکیه نیاز به بازسازی داشت اهالی دست به کار شدند تا هزینه های لازم را تأمین کنند.

سال ۱۳۷۶ با چند نفر از اهالی و معماران محلی صحبت کردیم. سرانگشتی حساب کردیم، خرجش ۸ میلیون تومان می شد. هزینه بالایی بود. برای همین سراغ حاج عباس مس فروش از خیران تهران رفتیم و گفتیم حاج آقا چنین کاری را شروع کردیم و نگذارید در خرجش بمانیم. خدا رحمتشان کند. گفت برو و بهترین مصالح را برای امام حسین (ع) بخر. اگر مردم کمک نکردند، من هستم و هزینه را تقبل می کنم. صحبت حاج عباس مایه دلگرمی من شد. خدا

آشپزخانه و ۲۸۰ مترمربع هم به سالن اختصاص دادیم. ۸۵ میلیون خرج برداشت.

برخی گفته اند قدمت تکیه به حدود ۶۰۰ سال پیش برمی گردد. بر روی کاشی آبی رنگی در کنار در این تکیه، تاریخ آخرین بازسازی آن در سال ۵۱ درج شده است حال آنکه مدیر نمایندگی میراث فرهنگی و گردشگری شمیرانات آن را بنای تاریخی و واجد ثبت در فهرست میراث فرهنگی نمی داند. ■

را شکر همه هزینه با کمک اهالی در که فراهم شد.

یک ماه و نیم دوندگی کردم و به شهرداری رفتم تا مجوز گرفتیم. گفتند چطور ستون ها را نگه می دارید. گفتیم تعهد می دهیم که مشکلی پیش نیاید. ۱۴ ستون بود. اطرافش هر ستون را به اندازه ۷ تا ۸ متر به سمت پایین گود کردیم. با همکاری ۴ مهندس، اصولی پیش رفتیم. ۵۷ روز طول کشید تا ۱۴ ستون را نگه داشتیم و بعد خاکبرداری کردیم. ۱۵۰ مترمربع برای

گفت و گو با حاج سید احمد صالحی خوانساری، مداح پیشکسوت

مداحی برای پول، ماندگار نیست

✚ لطفا شرح کوتاهی از زندگی خودتان و چگونگی حرکت به سمت مداحی بفرمایید.

بنده سید احمد صالحی خوانساری ۶۶ ساله متولد خوانسار هستم که در خانواده ای روحانی و مذهبی به دنیا آمدم. پدرم روحانی نبود اما از کسانی بود که هم دین را خوب می فهمید و هم یکی از بکائین اهل بیت (علیهم السلام) بود و افتخارش این بود که فرزندانش به این راه سوق داده شوند. خودشان می گفتند که من در ۶۰ و اندی سال قبل که سفری داشتم از خوانسار به قم، دیدم جوانی بالای چهارپایه یا صندلی رفته و نوحه میخواند. آنجا گفتم که خدایا میشود حداقل دو تا از فرزندان من هم اینطوری شوند؟ که با این دعای پدر ما، در هر حال حضرت معصومه (س) واسطه شدند و خداوند از پدرم قبول کرد و در حال حاضر اخوی من که از سخنرانان مشهور هستند و بنده نیز افتخار نوکری آستان اهل بیت (علیهم السلام) را دارم. در بین ۷ فرزند ایشان که شش پسر بودند و یک دختر، دو تا از فرزندان به این راه کشیده

شدند که یک روزی خودشان می گفتند ای کاش من آنروز از حضرت معصومه (س) می خواستم که همه بچه هایم به این راه کشیده شوند. در هر حال این دعای والدین در حق فرزندان یقیناً به اجابت نزدیک تر است و این نکته را برای خودم عرض می کنم که در هر امری برای کسب توفیقات، رضایت و دعای والدین باید همراه ما باشد غیر از این باشد مطمئناً انسان به جایی نخواهد رسید.

بنده در سن ۱۵ سالگی بودم که با صدای اخوی که از صداهای خیلی خوبی بود و روضه می خواند ترغیب و تشویق شدم که به این وادی گرایش پیدا کنم. خدا رحمت کند مرحوم حاج آقا رضای فرشچی راه ایشان با اخوی من یک جایی منبر می رفتند، من هم همیشه با اخوی ام به آن جلسه می رفتم و از صدای حاج آقا فرشچی لذت می بردم تا اینکه نوارهای قدیمی ایشان را گرفتم و روی آن نغمه ای که روضه حضرت علی (ص) را خوانده بود را خوانده بود خیلی کار کردم. یک روز داشتم نفس به نفس آن نوار را تکرار می کردم که اخوی من شنید و به من گفت که تو خوب میخوانی و گفتند

که این ۴ بیت شعر را بگیر شبها فلان جا من منبر می روم بیا و بخوان. یادم میاید ایام فاطمیه بود که ۴ بیت شعر از حضرت زهرا (س) را به من دادند و من حفظ کردم ولی خیلی با استرس و ترس ولرز رفتم به آن مجلس. زمانی که چراغها خاموش شد و بیت اول را که خواندم تمام شعر از استرس یادم رفت و هی تکرار کردم و خلاصه مصرع به مصرع از اخوی امداد گرفتم و خواندم. خودم می دانستم که واقعا آن خوانندگی هیچی نبود. فقط استرس بود چون بار اولم بود در مقابل مردم می خواندم. وقتی که تمام شد حضرت آیت الله سجادی که رضوان خدا بر او باد که ۴ سال قبل به رحمت خدا رفت گفت من باید زیر گلوی شما را بوسم. اخوی من گفتند چرا؟ ایشان گفتند چون نام مادرم حضرت زهرا (س) از این گلو بیرون آمده است. من هم دیگر تسلیم بودم ایشان گلوی من را بوسید و بعد یادم میاید یک ۲ تومنی اسکناس به من هدیه و صله داد. این جریانی که عرض می کنم مربوط به سال ۱۳۴۶ بود و این حرکت ایشان اصلاً پر و بالی برای من باز

کرد که در اولین نفسی که برای اهل بیت (ع) زدم با این مرد بزرگ روبرو شدم که پیش خودم فکر میکنم که اگر با کس دیگری غیر از ایشان روبرو می‌شدم شاید اصلا مسیرم عوض می‌شد. کاری کرد که من از فردای همان شب آنقدر تشویق شده بودم که فقط ولع شعر و ولع جلسه در وجود من زنده شد.

آمدیم آمدیم تا آستانه ی پیروزی انقلاب اسلامی. من خیلی جوان بودم و صدای بدی هم نداشتم این صدای من یک مقداری می‌رفت که غرور ایجاد کند که من خیال می‌کردم خیلی خواننده هستم. بعضی وقت‌ها صدا ضعف‌های انسان را می‌پوشاند و انسان دنبال کار نمی‌رود. لذا من باز هم اینجا توصیه میکنم کسی در خوانندگی و دستگاه اهل بیت و مداحی یک وقت مغرور به صدایش نشود. این صدا ضعف های ادم را میپوشاند چون در هر حال طیب الله و بارک الله و این‌ها زیاد میشود. عزیزان دنبال کار باشند.

منظور تان از اینکه دنبال کار باشند چیست؟

یعنی فکر نکنند که خودشان باید به یک جایی برسند. نه انسان‌ها در هر صورت و در هر حرفه و فن باید استاد ببینند و باید تلمذ کنند و باید سینه به سینه این تجارب القا بشود و وصل بشود. خوب ما خیال میکردیم خیلی خواننده هستیم تا این که من برای مناسبت‌ها و شهادت‌ها، به آقای سازگار مراجعه میکردم برای گرفتن شعر. بعد یک روز واقعا خودم شرمند بودم از خانواده آقای سازگار که چقدر من در این خانه می‌روم، جلوی منزل آقای سازگار بهشان عرض کردم که شما بیا یک جلسه درست کنیم در منزلمان، اشعاری که شما می‌سرایید و اشعاری که در هر حال بدست ما میرسد تبادل بشود و ایشان هم قبول کردند. مجمع الذاکرين شب‌های پنجشنبه بود در منازل و به ۱۰ هفته نکشید که دیگر منازل ما جا نبود و به مساجد و حسینیه‌ها پناه بردیم.

رفته رفته این رسالت مجمع الذاکرين شد که مداحی تربیت و تحویل جامعه بدهد که اینها حتی المقذور از نظر شعر و مقتل و ادعیه و قرآن یک باری داشته باشند. چون من بارها در مجمع الذاکرين به دیگر عزیزان عرض کردم که شیعه دو تا بال دارد. با یک‌بال نمیتواند پرواز کند. یک بال شیعه عاشورا و کربلای سید الشهداء (ع) است و یک بال شیعه غدیر است. مداح هم باید دو بال داشته باشد و با یک بال پروازش کامل نخواهد شد. بال اول شعر و خواندن است و بال دیگر اشراف به قرآن و ادعیه. مداحی که فقط دنبال شعر و نوحه و دیگر مسائل باشد و از این طرف خیلی بیگانه باشد یقینا کارش لنگ است. افتخار مجمع الذاکرين این است که حضرت آقا یک شب بانی شدند و آمدند به مجمع الذاکرين

در مسجد لاله زار و ایشان نیم ساعت برای ما موعظه فرمودند و یادم می‌آید بعد از ایشان بنده خواندم. چون ایشان یک جمله از حضرت علی (ع) فرمودند و من هم دنباله ی روضه ایشان را گرفتم.

به جلسات بقیه اساتید سر نمی‌زدید؟

چرا ما به جلسات آقای انسانی هم میرفتیم. آقای انسانی روزهای پنجشنبه بعد از ظهر جلسه داشتند. جلسه ی درس و کلاس میرفتیم و از آقای انسانی خیلی بهره بردیم. از آقای آهی هم بهره بردیم. همین آقای حاج اکبر کاظمی که واقعا من هر وقت کنار ایشان نشستم یاهر وقت پای منبر ایشان نشستم واقعا چیزی گیرم آمده است.

در کنار مجمع الذاکرين آرام آرام جلسات متعدد مثل جامعه مداح و خانه مداحان که زاییده و خروجی همین بنیاد دعبل است. در کنار خانه مداحان جلسات دیگری داشتن عزیزان که من مشرف میشدم و فیض میبردم. من در طول عمر خوانندگی‌ام مداحان فراوانی دیدم. مداحان پیش کسوت دیدم. جوان دیدم. واقعا من هر چه گرفتم از پیشکسوت‌ها گرفتم. درباره مداحان جدید با احترام وافر که برایشان قائل هستم باید بگویم در هر حال جمعیتی هست و شور و شعوری هم انشالله هست، اما فراگیری و خروجی این جلسات از نظر تربیت مداحی موفق نبوده است و بیشتر در جلسه آرایبی موفق بودند، در جمعیت جمع کردن موفق بودند اما خروجی‌شان برای تربیت مداحی خیلی موفق نبود.

الان تشکل‌ها زیاد شده، جلسات متعدد شده، همایش‌ها خیلی زیاد شده، با این جلسات متعدد با این همایش‌ها، با این رفت و آمدهای فراوان و سر و صدا و شعرا زیاد شدند و مادحین زیاد شدند ولی باور بفرمایید که به قدر هیاو توفیقات نبوده است. ببینید ما به هر کسی نمی‌توانیم بگوییم مداح. بنسده در اندازه این حرفها نیستیم که بگوییم مداح خوب کدام است و مداح ضعیف کدام؟ اما این همه سر و صدا و این همه تشکیلات خروجی متناسبی نداشته است.

از مداحان قدیمی و چارپایه خوان‌ها خاطره‌ای دارید؟

من ندیدم کسی را بالای چارپایه به ابهت حاج اکبر ناظم. ایشان وقتی میرفتن بالای چارپایه من یادم هست. بعضی وقتها اصلا با صوت نمیخواندند. حرف میزدند و این بازار باور کنید در حال انفجار قرار میگرفت و من از ایشان واقعا لذت میبردم. واقعا فیض میبردم. بعد از ایشان افرادی بودند مثل حاج اسماعیل چاووش و حاج ماشالله چاووش. این‌ها توی بازار برای خودشان کسی بودند و در دسته‌جات وقتی که میامدند جمعیتی جمع میکردند. اما یک بار به آقای علامه گفتم من خیلی به حال شما غبطه میخورم. گفت چرا؟ گفتم این که منبری یک مطلب یا یک روایت را میگوید و شما همان روایت را به نظم و شعر میخوانید. این برای من خیلی عجیب است. به من فرمودند که من هر چه دارم از جوانی دارم. من با دو چرخه از این محل میرفتم آن محل برای روضه. از این روضه تا روضه دیگر روی دو چرخه غزل حفظ میکردم. اصلا من متحیر شدم بعد ایشان یک جمله ای

اهدای خان

فرزانه سادات نیکو برش، رییس اقشار اجتماعی سازمان تبلیغات اسلامی، درباره برنامه‌های این سازمان برای ساماندهی مبلغان و مداحان خانم گفت: سامانه جامع اعزام مبلغ با نام سجام در سایت سازمان تبلیغات طراحی شده است و از همه مبلغان و مداحان خانم و آقا خواسته شده تا در این سامانه ثبت نام کنند، این سامانه بیش از ۵ الی ۶ سال است که فعال است و تمام مبلغان باید در آنجا ثبت نام کنند تا در بحث اعزام‌ها بتوانیم از این افراد استفاده کنیم.

رییس گروه اقشار اجتماعی سازمان تبلیغات اسلامی تصریح کرد: ما در خصوص ثبت نام مبلغان در این سامانه با سه دسته مواجه هستیم؛ یک دسته مبلغان سنتی هستند که یا سواد ندارند یا سواد پایینی دارند و سنتی رشد کرده و صدای خوشی داشتند و در منطقه خود شناخته شده هستند و کار تبلیغی را انجام می‌دهند. نوع دوم افرادی هستند که تحصیلات حوزوی دارند و با توجه به اینکه علم آن را فرا گرفته‌اند به کار تبلیغی نیز ورود کرده‌اند که انحراف در این گروه بسیار کمتر است، البته نفس انسان گاهی اوقات باعث می‌شود فردی هم با داشتن تحصیلات و اطلاعات کافی باز هم انحراف داشته باشد. برخی هم مبلغان دانشگاهی هستند و تقریباً حدود ۶۰ درصد مبلغان ما همین افراد تحصیل کرده و اهل علم هستند.

خرافات و انحرافات

در میان مبلغان سنتی بیشتر است

نیکو برش با بیان اینکه سازمان تبلیغات برای مبلغان برنامه‌های متنوعی در نظر گرفته است، تصریح کرد: برخورد مبلغان سنتی با این سامانه به دو صورت بود، برخی‌ها بعد از ورود به این سامانه از برنامه‌های آن استقبال و از آن استفاده کردند، سازمان نیز با توجه به نیاز هر استان و توانمندی این زنان دوره‌های تخصصی از جمله آشنایی با احکام، روضه‌خوانی و ... با توجه به سطح سواد برای آن‌ها در نظر گرفته است.

او با تأکید بر اینکه نمی‌توان با این گروه از مبلغان سنتی به صورت سلبی برخورد کرد و برخوردان با آن‌ها ایجابی است، خاطرنشان کرد: باید توجه داشت که برخی عرف‌هایی در جامعه وجود دارد به اسم دین که نیاز به تغییرات فکری در جامعه دارد و تغییر این نگرش در فرهنگ عرفی آن جامعه نیاز به زمان

هیچ محدودیتی در ارتباط با ارائه مجالس به فراخور زمان نداشتند. من یادم هست قبل از انقلاب در دوران خفقان ستمشاهی چندین شاعر بودند که نوحه‌های آنچنانی می‌ساختند و وقتی در بازار می‌خواندند بعضی‌ها وحشت میکردند. کسانی بودند که قبل انقلاب به خاطر مداحی‌شان و شعرهایشان تحت تعقیب ساواک قرار گرفتند و یا حتی به زندان هم رفتند.

✚ نظر شما درباره دستمزد مداحان چیست؟ الان گاهی می‌بینیم که یا گت‌های میلیونی رد و بدل می‌شود. آیا در قدیم هم همینطور بوده؟

مداح‌های قدیم میرای از این مسائل بودند. بنده وقتی که شروع کردم به مداحی به مادرم حضرت زهرا و به ذات خدا اصلاً باور نمی‌کردم که یک روزی من مثلاً برای مداحی پول بگیرم. چرا؟ اولاً من خودم کاسب بودم ثانیاً اصلاً بنا بر این نبود که ما برویم بخوانیم و پول بگیریم. ۱۰ سال یعنی تا سال ۶۰ یا ۶۱ که جنگ و جبهه شروع شد من از این مسائل مبرا بودم بعد خوب مجالس متعدد شد و به ما پاکت یا هدیه یا هبه دادند و ما گرفتیم و الان هم با هیچ بانای مجادله پولی نداریم.

فقط این را می‌خواهم عرض کنم بنده یا امثال بنده با این نیت مداحی را شروع کردیم که اصلاً به ذهن مان نمی‌آمد که یک روز پول بگیریم این فرق میکند با آن عزیز و مداح جوانی که حالا شنیده فلان کس رفته فلان جا فلان قدر گرفته گفته خوب مداحی هم پولزایی دارد. من با پاکت و هبه‌ای که میدهند مخالف نیستم، اما بینی و بین الله باید انسان به این نیت وارد خوانندگی و مداحی بشود و شروع به خواندن کند؟ نمی‌شود یک نفر که با زهد و تقوا و صمیمیت برای امام حسین (ع) نفس می‌زند با آن آقایی که مثلاً برای هوا و هوس یا خدای نکرده به نیت پول‌زایی آمده آنها هر دو یکی باشند و هر دو دشمن گرم باشد اگر هم او دمش گرم باشد صباحی است و از بین خواهد رفت.

✚ من چندتا اسم می‌گویم و شما در یک خط نظرتان را بگویید.

حسن ذولفقاری: هنرمند در خوانندگی

احمد شمشیری: دلاور در خوانندگی

فلسفی: دلاور و خوش کلام و عالم

سید محمد موسوی: نازخوان مداحان

علی نکویی: بکاء المداحین

آقا شاه: صلابت جلسات

کهرمیان: عاشق سیدالشهدا و مجلس گردان

امام حسین (ع)

آیت الله سعیدی: پر جوش و خروش ترین

روحانی زمان طاغوت

شاه حسین: یک چارپایه رو مطلق ■

به من گفت که حالت پیشگویی دارد. گفت شما به حال من غبطه می‌خورید؟ دیری نمی‌پاید که بعضی‌ها به حال شما غبطه می‌خورند. گفتیم آقا ما چیزی نداریم. گفت چرا دلیلش این است که الان شما تا جوانی شعر و قصیده و غزل و روایت حفظ کن. یک زمانی می‌آید که این حرف‌ها از بین مداح‌ها فراری میشود. والله تقریباً همین شد. در هر حال اینها را من در کنارشان بودم و افتخار می‌کنم که زانو زدم و دستبوسی کردم و از هر کدام‌شان شمه‌ای یاد گرفتم.

✚ آیا مداحان قدیم پوشش و لباس خاصی داشتند؟ و نوبی اشعاری که استفاده می‌کردند را کمی توضیح دهید.

تمام این عزیزان با پوشش‌های مداحی می‌آمدند. یعنی چی؟ یعنی اکثرشان کت بلند داشتند و عبا و عرفچه‌چین به سر می‌کردند. خیلی این شکل و شمایل برای مردم گیرا بود. بعضی‌ها با کفش بودند و بعضی با نعلین‌هایی که روحانیون می‌پوشند.

اما مهندسی منبری که در غالب مداحی بوده از قدیم الایام این ردیف بوده که بعد از بسم الله و سلام بر اهل بیت اینطور شروع میشد که الان ماها هم همینطور هستیم، با یک رباعی و حتی المقصور با یک غزل پندیات که غزل پندیات همان موعظه است که روحانیون بر روی منبر بکار می‌برند و مداح با شعر بیان میکرد. حضرت آقا فرمودند مداح‌های قدیم پندیات می‌خواندند شما نگذارید این سنت حسنه از بین برود. حالا بعضی از اوقات غزل‌های دیگر هم می‌خواندند. بعد از غزل میرفتند سراغ قصیده مناسبی مثلاً ایام فاطمیه است ایام محرم است مناسبت‌های سال و برای آن مناسبت قصیده می‌خواندند. قصیده هم کار یک مداح را برای ورود به روضه و توسل آسان میکند. یک مداح نمیتواند غزل که تمام شد یکباره شروع کند به خواندن روضه. قصیده کارش این است که شروع میکند وصف کردن و در ابیات آخرین وارد روضه می‌شود. این کار را برای مداح آسان میکند. یک مداح ضمن اینکه شعر باید حفظ کند قصیده بخواند نثرگویی است. یعنی حرف زدن در روضه و اگر ضعیف باشد آن گرمی مجلس افت میکند. سخن زیبا و نثرگویی زیبا جزو واجبات روضه و توسل است. یعنی باور کنید که قدما اینطور بودند، یعنی یک قصیده لااقل ۳۰ بیتی را می‌خواندند، یک رباعی می‌خواندند، یک غزل می‌خواندند بعد هم اگر جا بود یک غزل مصیبت چندبیتی می‌خواندند و نثرگویی.

ممکن است گفته شود که مداح‌ها اجازه نداشتند که درس اخلاق بدهند و در امور سیاسی وارد بشوند و مطالب اجتماعی بگویند. نخیر این اجازه را در هر حال داشتند. مداح‌ها

سهای در ولنجک به یک مداح زن

يك لحظه درنگ

رویدادهای فرهنگی، قلب شریان‌های فرهنگی جامعه هستند:

جشنواره‌های فیلم‌های سینمایی، فیلم کوتاه، فیلم مستند، جشنواره تئاتر، جشنواره مطبوعات، جشنواره کتاب و ...

اسناد ملی، سند هماهنگ‌کننده و راهبر جریان فرهنگ هستند: سند مهندسی کشور، سند تحول در حوزه آموزش، ستاد ساماندهی شئون فرهنگی، شورای فرهنگ عمومی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی توسعه قرآن و عترت، معاونت قرآن و عترت وزارت ارشاد و ...

روندها و جریان‌های علمی، مولد محتوای جریان فرهنگ هستند: کتابخانه‌های تخصصی، نشریات علمی ترویجی و یا علمی و پژوهشی، مقالات آی‌اس‌آی، پژوهش‌های تخصصی، پیمایش‌های اجتماعی، افکار سنجی‌ها، پژوهشگران، منابع پژوهشی، کتابخانه‌های تخصصی

ثمرات فرهنگی، محصول همکاری چند کلان تخصص هستند: فیلسوفان، نظریه‌پردازان، استراتژیست‌ها، برنامه‌ریزان فرهنگی، مدیران ارشد، مدیران اجرایی. ما (فعالان عرصه ستایشگری) نظریه‌پردازان را به صورت سازمان‌یافته به کار نگرفته‌ایم، سؤالات راهبردی و کلان این عرصه را طراحی و به نظریه‌پردازان عرضه نکرده‌ایم، پژوهشگر و استراتژیست نداریم،

منابع پژوهشی اندکی داریم، روش اختصاصی برای پژوهش در این عرصه طراحی نکرده‌ایم، نشریه‌ی علمی مختص این حوزه و کتابخانه تخصصی نداریم، تا کنون پیمایش اجتماعی و یا افکارسنجی دوره‌ای اجرا نکرده‌ایم، در اسناد ملی جایی نداریم و هنوز فهرست اقدامات ملی‌ای که باید در این حوزه انجام شود تدوین نشده است، در رویدادهای فرهنگی ملی که ارتباط وثیقی با عامه مردم به خصوص طبقه متوسط به عنوان جریان‌سازان اصلی فرهنگی، دارد حضور نداریم،

رسانه تخصصی و عمومی استاندارد نداریم و کارشناسان رسانه‌ای برای این حوزه تربیت نشده‌اند. راهبرد مشخصی در فضای مجازی نداریم، حتی حضور اثرگذاری هم در این فضا نداریم، همه این برنامه‌ها در صورت تحقق برای ارتقاء وضعیت فرهنگی و علمی مخاطب است، اما ما حتی اطلاع دقیق و علمی از وضعیت مخاطبان نداریم.

فرمانده ارشد فرهنگی کشور، خطوط و اهداف اصلی در این حوزه را به صورت روشن و دقیق تعریف کرده‌اند، اما ما به جای آنکه آن‌ها را تبدیل به نظریه، استراتژی و برنامه عمل کنیم صرفاً آن را در بسته‌بندی‌های مختلف منتشر کرده و مکرر آن را برای هم می‌خوانیم. دریغ از ذره‌ای اثرگذاری. ■

به شکایات مردمی در همین زمینه است و در خصوص شکایاتی که به سازمان می‌شود نیز رسیدگی لازم انجام می‌شود برخی افراد نیز متنبه می‌شوند و در مسیر قرار می‌گیرند، اما برخی افراد همچنان به کار خود ادامه می‌دهند. در حال حاضر نیز حدود ۱۰ الی ۱۵ نفر از مبلغان سنتی هستند که مشکلات زیادی با آن‌ها داریم. نیکوبرش گفت: گرچه این افراد تعداد اندکی هستند، اما از آنجا که همیشه کار منفی بازتاب بیشتری دارد فعالیت این افراد بیشتر دیده می‌شود و انعکاس آن شدیدتر خواهد بود. البته اقدامات سازمان تبلیغات در زمینه حل این مسائل رو به جلو است و پیشرفت خوبی داشته است.

چشم و هم‌چشمی در میزان دریافتی خانم‌جلسه‌ای‌ها

نیکوبرش درباره مبلغ دریافتی این مبلغان خاطرنشان کرد: افرادی که از طریق سازمان تبلیغات معرفی می‌شوند بین ۵۰ تا ۱۰۰ هزار تومان دریافت می‌کنند و این یک قیمت معمول است که دریافت می‌شود، اما افرادی که خارج از سازمان تبلیغات کار می‌کنند، قیمت‌های متفاوتی دریافت می‌کنند و به صورت توافقی مبلغ دریافت می‌شود و معمولاً چشم و هم‌چشمی هم در این فضا دیده می‌شود عده‌ای هم با این ادعا که این مبلغ را صرف امور خیریه می‌کنند، مبلغ سنگینی از صاحبخانه دریافت می‌کنند حتی در یکی از موارد یک خانه در ولنجک توسط صاحبخانه به مبلغه اهدا شده بود.

درصدد جلو‌گیری از فعالیت برخی مداحان زن هستیم

او ادامه داد: این افراد از طریق مراد و مریدی عمل می‌کنند و این فرهنگ متأسفانه به راحتی قابل اصلاح نیست و نیاز به همکاری همه دستگاه‌ها دارد. سازمان تبلیغات نیز در این زمینه ایجابی عمل می‌کند و با تربیت افراد و استفاده آن‌ها در این مجالس سعی دارد تا جلوی فعالیت این افراد گرفته شود و سعی می‌کنیم تا عادت غلط در این زمینه را اصلاح کنیم، البته یک سری عرف‌های اجتماعی نیز خیلی اجازه کار به ما نمی‌دهد اما باز هم در حال تلاش هستیم تا سطح فرهنگ مردم در مباحث دینی را ارتقا دهیم. ■

زیادی دارد. سازمان تبلیغات نیز در این زمینه تلاش‌های بسیاری از طریق توانمندی این زنان مبلغ انجام داده است. برای این افراد برنامه‌هایی در جهت ارتقای سطح فکری و علمی قرارداد شده و در بسیاری از مناطق نتیجه بسیار خوبی داشته است.

نیکوبرش با بیان اینکه انحراف در مبلغان سنتی نه تنها در زنان بلکه در مردان مبلغ نیز دیده می‌شود، تأکید کرد: خرافات و انحرافات در میان مبلغان سنتی بیشتر است و متأسفانه تا زمانی که اقبال فرهنگ اجتماعی نسبت به این افراد وجود داشته باشد این افراد هستند و به قول معروف حتی اگر درب را ببندیم از پنجره وارد می‌شوند.

«منافع فردی» مانع مراجعه مبلغان و مداحان خانم به سازمان تبلیغات

رئیس گروه اقشار اجتماعی سازمان تبلیغات اسلامی خاطرنشان کرد: دسته‌ای نیز از مبلغان و مداحان سنتی هستند که از این طرح استقبال نکردند، چراکه فعالیت آنها محدود می‌شود و باید مسئولیت‌پذیر باشند از همین رو از این طرح ما استقبال نکردند و به فعالیت ادامه دادند و از آنجا که در فرهنگ جامعه خود مقبول هستند عملاً نگاه مثبتی به این مسئله نداشتند. همچنین یک سری منافع فردی مانع می‌شود که این افراد به سازمان تبلیغات مراجعه کنند.

او در پاسخ به این سوال که چرا اقبال عمومی نسبت به این افراد زیاد است، گفت: افراد نمی‌دانند وقتی که قصد دارند مجلس ذکر مصیبت برای اهل برگزار کنند، می‌توانند از مبلغان سازمان تبلیغات اسلامی استفاده کنند. سازمان تبلیغات در هر استانی علاوه بر مرکز استانی ادارات تابعه نیز دارد و اگر مردم در خواست مبلغ کنند، سازمان نیز با توجه به سامانه سجام مبلغانی را معرفی می‌کند که مقبول و شناخته شده هستند و برای ما مسئله‌ای ندارند، اما مردم از افرادی استفاده می‌کنند که در محل خودشان شناخته شده هستند و این افراد چون آگاهی لازم را ندارند خرافات خود را تبلیغ می‌کنند.

با ۱۵ مبلغ سنتی زن مشکلات زیادی داریم

او با بیان اینکه مشکلات در این زمینه بسیار است، گفت: یکی از اقدامات سازمان رسیدگی

آیین‌های عاشورایی چه زمانی شکل گرفتند؟

پرسش این است که این شعائر و مناسک عاشورایی از چه زمانی شکل گرفتند؟ چه جریان‌هایی در شکل‌گیری این شعائر نقش داشته‌اند؟ این پرسش‌ها ما را واداشت تا به سراغ دکتر رسول جعفریان استاد دانشگاه و محقق تاریخ اسلام برویم تا نظر وی را جویا شویم. پاسخ‌های حجت‌الاسلام رسول جعفریان را به پرسش‌های مهم در این باره می‌خوانید:

✚ **نخستین زمینه‌های شکل‌گیری شعائر عاشورایی کدام‌اند؟ به عبارت دیگر منشأ اولیه شکل‌گیری شعائر در جامعه شیعه چه بوده است؟**

عاشورا از دو ویژگی برخوردار است که سبب شده تا ما با مسأله‌ای به عنوان شعائر حسینی مواجه باشیم. نخست رنگ قدسی آن است، امری که ما در روایات مختلف و به گونه‌های متفاوت شاهد آن هستیم. روایاتی که مرحوم علامه امینی در سیرتنا و سنن گردآوری کرده و در متون کهن حدیثی و تاریخی شیعیان و اهل سنت آمده است. این روایات، عاشورا را از یک حادثه عادی تاریخی فراتر برده و به آن رنگ آسمانی می‌دهد. این مسأله نقش مهمی در این امر دارد که حادثه یاد شده بتواند زمینه مناسب را برای شکل‌گیری شعائر حسینی فراهم سازد. من از این زاویه، عاشورا به حادثه ابراهیم و اسماعیل شبیه می‌دانم که صرف نظر از جنبه تاریخی، نوعی جنبه قدسی دارد و برای همین تبدیل به نوعی الگوی تکرار پذیر در دین اسلام شده است. ویژگی دوم در تولید امری تحت عنوان شعائر حسینی، قابلیت‌های موجود در عاشورا برای

تبدیل شدن به یک حادثه‌ای است که زمینه تولید شعائر را دارد. مقصود، عناصر داخلی این حادثه به عنوان یک رویداد متفاوت و شگفت و عظیم و طبعاً با ارزش‌های بسیار والا است. در واقع، انگیزه‌ها و اهداف عاشورا، شکل رویداد و اتفاقاتی که در آن رخ داد، عظمت اشخاصی که در آن نقش ایفا کردند و بسیاری از خطبه‌ها و کلمات، همه و همه، به جنس این رویداد این قابلیت را داد که تبدیل به یک پدیده ممتاز با امکان تولید شعائر را بدهد. این دو ویژگی، یعنی قدسی و متفاوت و ممتاز بودن عاشورا، زمینه را برای شکل‌گیری شعائر حسینی فراهم کرده است، شعائری که گویی وظیفه آنها ایجاد ارتباط مداوم بین مردم و آن رویداد است.

✚ **به نظر شما شکل‌گیری شعائر عاشورایی از حرکت‌های فردی و بی‌هدف آغاز شده یا در مسیری جهت‌دار و آگاهانه شکل گرفته است؟**

من فکر می‌کنم این مسأله، جنبه دینی و مذهبی داشت و افرادی که در این امر مشارکت کردند در چارچوب نوعی باور مذهبی فعالیت خود را آغاز کردند. اگر این بعد دینی و مذهبی عاشورا نبود، در جامعه‌ای با آن ویژگی‌ها، ممکن نبود انتظار چنین امری را در شکل‌گیری گسترده شعائر داشت. مقصودم آن است که تفسیری مذهبی از یک جریان اصیل دینی که صبغه قدسیت و طهارت داشت، در میان جمعی از اصحاب رسول (ص) و سپس شماری از تابعین که معتقد به تابعیت و پیروی از اهل بیت بودند، وجود داشت و

عامل توسعه شعائر بود. این تفسیر که بر اساس آیه تطهیر و روایات فراوان، نگاه ویژه‌ای به اهل بیت داشت، آنها هسته اصلی در تفسیر دین و رفتار و کارهای آنها را بر اساس اصل عصمت، متفاوت از سایر مردم می‌دیدند. وقتی حادثه کربلا به عنوان بخشی متفاوت از کارهای جریان اهل بیت اتفاق افتاد، آن هم به عنوان ماجرابی بسیار مهم، غمبار و تأسف آور، و البته جهت‌دار و هدف‌مند در تفسیر مذهبی تاریخ صدر اسلام، زمینه برای تبدیل آن به آنچه که ما باید بستر ایجاد شعائر حسینی بدانیم، فراهم گشت. این نگاه مذهبی، نسبت به تحلیل روند تحولات صدر اسلام و جایگاه اهل بیت، در یک دوره، با حمایت و تأکید ویژه ائمه اهل بیت (ع) زمینه را برای برجستگی عاشورا و شکل‌گیری شعائر حسینی فراهم کرد. ممکن است عناصر و مولفه‌های دیگری هم به لحاظ فردی یا اجتماعی در درون جامعه شیعه وجود داشته باشد، اما صبغه مذهبی قدسی آن در مجتمع شیعی، کار هدایت این پروسه را انجام داد. روایات بیشماری که در کامل الزیارات آمده، می‌تواند همکاری درونی میان باورهای مذهبی شیعه را در تفسیر تاریخ پس از رحلت رسول الله (ص) از یک طرف، و نقش هدایت‌گرانه امامان را در ایجاد شعائر حسینی در درون جامعه شیعه نشان دهد.

کدام بخش از شعائر حسینی ثابت و کدام یک متغیر است. اساساً این تعبیر درست است که بخشی را ثابت و بخشی را متغیر بدانیم؟ در واقع، اگر اساس آن ثابت است، تحول و دگرگونی در آن چه حکمی دارد؟

ما در مقام تشبیه می‌توانیم از بخش ثابت و متغیر شعائر، تعبیر به بخش اصلی و فرعی، یا منصوص و مفهوم استفاده کنیم. بخشی از شعائر آنها بی هستند که در روایات به آنها توصیه شده و این روایات دست کم به صورت خبر واحد، اما با سند صحیح در اختیار ما هستند. برخی از این روایات، توصیه خاصی نسبت به شعار خاصی دارند، و برخی نوع خاصی از شعار را که در محضرشان بوده مورد تأیید قرار داده‌اند. نمونه‌هایی از آنها را در کتابهای زیارت در اختیار داریم. اینها باید مسائل منصوص و مجمع علیه جامعه شیعی در امر شعائر شناخته شوند. اما بخشی دیگر موارد استنباطی هستند، به این معنا که بر اساس درکی که از موارد منصوص وجود دارد، مدل خاصی از شعائر تعریف و ایجاد شده است. در این بخش، مسائل چندی نقش دارد. یکی از آنها خلایق و ابدای است که اصحاب مکتب در این باره دارند. دیگری تأثیر آداب و عادات محلی روی مساله شعائر است که در درجات مختلف و با شدت و ضعف صورت می‌گیرد. بخشی از شعائر ارتباط با مظاهری از زندگی اجتماعی و آداب و عاداتی دارد که مردم هر منطقه با توجه به سوابق فرهنگی خود، با آنها انس دارند. این موارد به صورت تدریجی تأثیر خود را به خصوص به لحاظ شکلی و صوری روی شعائر می‌گذارد. نمونه روشن آن مواردی است که در هند مشاهده می‌کنیم. در آنجا برخی از آنچه امروزه در شعائر حسینی از نوع دوم، یعنی غیر منصوص وجود دارد، ریشه در مظاهری از زندگی هندیان و عرف و عادت آنان دارد. در این بخش به این نکته باید توجه داشت که گاه مساله قدری غامض شده و نیاز به دخالت روسای قوم دارد تا بر اساس درکی که از دین و مذهب و شعائر صحیح دارند، بر این امر نظارت کنند و اجازه توسعه بی رویه آن را ندهند.

✦ از دید شما اگر قرار باشد شعائر جنبه تطوری و تحولی پیدا کند، مسیر درست آن چگونه است؟ یک نکته مسلم است و آن این که نمی‌توان اجازه داد که جریان شعائر در اختیار کسانی قرار گیرد که معرفت کافی نسبت به ماهیت دین و مذهب و فلسفه دین و رسالت اصلی آن ندارند. در واقع، عاشورا و شعائر آن در درجه اول می‌باید در چارچوب اهداف دین و مذهب باشد و به هیچ روی نباید با بنیادهای آن تعارض و تفاوت داشته باشد. در اینجا باید بر معرفت، بیش از همه تکیه کرد و از کارهایی که خارج از دایره معرفت درست نسبت به دین است، پرهیز نمود. طبیعی است که برای این کار، رأی عالمان و فرهیختگان و مراجع دینی معیار است و اگر امری از دایره نفوذ آنان خارج شود، و بالاتر، از سوی آنان نسبت به امری اظهار تردید و انکار شود، مسلماً باید کنار گذاشته شود. از این امر گذشته، باید در باره

ماهیت برخی از شعائر، بنیادهای تاریخی آن و نیز تغییراتی که به مرور زمان داشته، آگاهی‌های عالمانه‌ای داشته باشیم. برخی از موارد، گذشته تاریخی آنها می‌تواند در ارزیابی جایگاه آنها موثر باشد. به عبارت دیگر ما نیازمند آن هستیم تا تاریخ این شعائر و نمادهای مربوطه را با دقت بشناسیم تا بتوانیم قضاوت بهتری در باره آنها داشته باشیم این کاری است که باید پژوهشگران و محققان این حوزه انجام دهند. نکته دیگری که مهم است شدت فشار عوام برای وارد کردن عناصری از رفتارهای محلی و منطقه‌ای مورد علاقه شان در این امور است. طبیعی است که حادثه‌ای مانند عاشورا، زمانی که در اختیار عامه قرار گیرد، به راحتی با افزودن‌هایی مواجه است و اگر در این باره حساسیت نشان داده نشود، رشته کار از دست عالمان و مراجع دینی خارج خواهد شد.

✦ تعامل میان شعائر حسینی با آداب و رسوم محلی و عادات متفاوتی که میان اقوام وجود دارد، چگونه است؟ آیا میان آنها نوعی تأثیر و تاثر متقابل هم هست؟ این امر طبیعی است که وقتی مردم با حادثه‌ای که آن را بخشی از آیین خود می‌دانند رابطه برقرار می‌کنند، برای خود سهمی از مشارکت قائل هستند. این مساله در بسیاری از اساطیر و یا متون ادبی که جنبه هویتی برای یک ملت پیدا می‌کند، صادق است. تنوع روایات از یک اسطوره، یک دلیلش، مشارکت مردم با سرمایه‌های محلی در روایت آن حادثه است. این مشارکت، در جذب مردم به این قبیل اسطوره‌ها بسیار موثر است، زیرا آنان تلاش می‌کنند تا با آن زندگی کنند و نوعی از ملایمت و رفاقت میان خود و آن اسطوره و روایت فراهم کنند. این وضعیت، مجموعه دست اندکاران برنامه تعظیم شعائر را به این سوی می‌کشاند که بر مشارکت آنان صحه بگذارند. در واقع، شُوری که از این مساله آفریده می‌شود همه را به نوعی همراهی با این روند و می‌دارد. از همین جاست که رهبران عوام، یعنی کسانی که سررشته داری این امور را از میان مردم در دست ندارند، و نه عالمان، قدرت پیدا کرده و رهبری و هدایت شعائر و تنوع آن را در دست می‌گیرند. در این میان، به تدریج سه طبقه شکل می‌گیرد. توده‌های مردم، رهبران محلی و عالمان دین. در کنار رهبران محلی، نخبگان محلی هستند که در این مساله جایگاه ویژه‌ای دارند. آنها در واقع، بستگی با عالمان ندارند ولی از نبوغ خود مثلاً به عنوان یک شاعر، در کنار توده‌های مردم و رهبران محلی هستند. مداحان و هدایتگران مراسم و بانیان مالی شعائر همگی در کنار توده‌ها، یک جبهه واحد را تشکیل داده و برای همین است که قدرت زیادی در افزودن بر شعار و تعمیق آن دارند. در مقابل اینها، عالمان دین، مبتنی بر جایگاه دینی و مرجعیتی خود هستند

و به نظر می‌رسد در بسیاری از موارد قادر به برخورد جدی با توده‌های مردم نیستند.

✦ به نظر شما، تأثیر تحولات مهم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی روی شعائر حسینی چگونه است و چه اندازه در آن حضور دارد؟ به عبارت دیگر، آیا این شعائر صرفاً حسینی است یا در تاریخ شیعه، نوعی حالت تطور داشته و به مسائل جاری جامعه شیعه در طول زمان هم نظر داشته است؟ جایگاه حادثه‌ای مانند عاشورا به عنوان یک رخداد بسیار بزرگ در فرهنگ شیعه، به طور طبیعی اقتضای آن دارد که نوعی داد و ستد مستمر با فرهنگ جاری شیعه و فعالیت‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی و حتی اخلاقی شیعیان داشته باشد. عاشورا برای جامعه شیعه، به یک اسوه تبدیل شده و بسیاری از شیعیان به طور مداوم، رابطه‌ای مثبت میان کارهای خود و آنچه در عاشورا بر امام حسین و اهل بیت ایشان گذشته، برقرار می‌کنند. نتیجه این مقایسه، تولید برخی از قضاوت‌ها و تأثیر مستمر آنها بر روحیات و رفتارهای شیعیان است. در این میان، شعائر، واسطه میان اصل حادثه عاشورا با زندگی شیعیان است. به عبارت دیگر، درسهای عاشورا و عبرت‌ها و خروجی‌های آن، خود را در شعائر نشان داده و تولید ارزشهایی می‌کند که به صورت کلید در اختیار مردم قرار می‌گیرد. برای مثال، نشان دادن آزادخواهی، یا مبارزه با فساد، یا ایثار و گذشت از مال و جان و فرزندان و بسیاری از اینها، مسائلی است که از عاشورا بدست آمده و در شعائر خود را نشان می‌دهد یا بر آنها تأکید می‌شود. نگاهی به تاریخ شیعه می‌تواند دامنه این تعامل و داد و ستد را نشان داده و نقش عاشورا و شعائر آنها را در زندگی روزمره شیعیان مشاهده کرد.

✦ به نظر شما شعائر حسینی، و آنچه بر اهل بیت (ع) از دشمنی دشمنان گذشته، آیا بر عقیده و رفتار مؤمنان در روزگار ما تأثیر دارد؟ به عبارت دیگر، رابطه شعائر با زندگی امروزه ما چیست؟ من فقط به یک جنبه این مساله اشاره می‌کنم و آن این است که در مواردی، شعائر از میان بخش متغیر در میان شیعیان جریان یافته که بسا توجیه معقول و منطقی نداشته و ما از این ناحیه، مورد انتقاد قرار گرفته‌ایم. به عبارت دیگر، گاه افراط برخی از جوامع شیعی، در برخی شهرها و مناطق، سبب برآفتن مخالفان شده و اصل شیعه را مورد طعن قرار داده‌اند. بررسی در باره شعائر شیعی در گذشته و آنچه که به دلیل بروز برخی از آن شعائر بر سر شیعیان رفته، می‌تواند ما را در این زمینه در یک موضع منطقی تری قرار دهد. البته این مساله صرفاً مربوط به

شعائر حسینی نیست، بلکه در باره برخی دیگر از شعائر هم مصداق دارد. نشان دادن دامنه این مسأله، می تواند مراجع دینی و نخبگان ما را نسبت به وظیفه شان در قبال شعائر، هشیارتر ساخته و به توده ها نیز این آگاهی را بدهد که باید در این زمینه مراقب رفتارهای افراطی و کارهای نامعمول و نامعقول در این زمینه باشند.

ما می دانیم که شعائر حسینی، در حفظ نهضت حسینی، تأثیر زیادی داشته است، همین طور در حفظ باورهای دینی مؤمنان و رواج دینداری، به نظر شما، مولفه های اصلی که این شعائر مشتمل بر آنها هستند و این مسیر و نقش را در حفظ نهضت حسینی و باورهای دینی داشته اند، کدام است؟

ما باید توجه داشته باشیم و به دیگران نیز این توجه و هوشیاری را بدهیم که پیام های عاشورا و آنچه که در نمادها و شعائر حسینی خود را نشان می دهد، چیزی جز شعارهای اسلامی و اهدافی که از رسالت رسول الله در نظر بوده، نیست. در واقع مسیر بحث نباید به گونه ای باشد که شعائر حسینی، چیزی غیر از اسلام اصیل را نشان می دهند. مهم آن است که نشان دهیم این شعائر، اجازه نمی دهد اسلام اصیل زیر سایه حکومت های فاسق و ظالم مانند دولت اموی نابود شود. به عبارت دیگر، در درجه نخست، عاشورا، جنبش احیای اسلام توحیدی و اصیل، اسلام عدالت و مدافع محرومین و ضعیفانی است که زیر سلطه فکری و عاملان تحریف دین، در معرض دور شدن از اسلام هستند. پیام عاشورا، توحید، نبوت و معاد و احیای شریعت واقعی و بازگشت به آموزه های دینی است که اهل بیت(ع) آنها را در سایه قرآن تعلیم می دهند. نکته دیگر این است که شعائر حسینی به ویژه آنچه به مجالس تعزیه مربوط می شود، فرصت مهمی را در اختیار آموزش دین، احیای دین، و روشنگری توده های مردم در اختیار عالمان دین می گذارد. این فرصت بسیار مهمی است که می توان با استفاده از آن امت را هدایت کرد و از طریق اهل بیت(ع) آنان را به سرچشمه های اصلی دین رساند. در این باره باید با ظرافت کار کرد و از افراد نخبه و فهمیده استفاده نمود و اجازه نداد معیارهای دیگری در انتخاب این افراد، افراد ناشایست را بر منبر حسینی قرار دهد.

به نظر می رسد کسانی می خواهند میان شعائر حسینی با آنچه از موارد مشابه در میان بت پرستان یا اقوام قدیمی هست، ارتباط برقرار کنند. نظر شما در باره این شبیه سازی چیست؟ تاریخ عاشورا و شعائر آن، تاریخی روشن است، چرا که منابع اصل واقعه و رویدادهای پس از آن و نیز آنچه که در این باره در امت اسلامی جریان یافته در مآخذ آمده است. بنابراین امر پنهانی نیست که کسی بخواهد با حدس و گمان

در باره آن سخن بگوید. تشیع پدیده ای است که در جامعه عربی مدینه و کوفه شکل گرفته و در طول بیش از هزار سال در مناطق عربی مانند عراق و مدینه و قلیف و احساء، و سپس ایران، این تشیع، سبب برپایی شعائر حسینی شده است. اینها مناطقی است که مسیحیان در آن نفوذ چشمگیری نداشته و هر اتفاقی در این باره افتاده، در مرئی و منظر همگان بوده است. بنابراین اگر قرار است در این باره ادعایی صورت گیرد، باید مستندات تاریخی آن ارائه شود و به صرف مشابهت برخی از موارد نمی توان از اقتباس سخن گفت. طبیعی است که در تمدن بشری که محور آن بشر است، موارد مشابهی در امور زندگی و آداب و رسوم وجود دارد که مشابهت ناشی از احساس مشترکی است که آدمها در این باره دارند. مثلا در فرم عزاداری همه ممکن است گریه کنند، بر سر و صورت بزنند، یا رنگی را برای نشان دادن عزای خود بر گزینند. البته، با توجه به آنچه پیش از این هم گفته شد، و آن تأثیر پذیری شعائر از برخی از سنن ملی است، و این در تمامی ادیان و مذاهب وجود دارد، این امکان هست که برخی از نمادها از فرهنگ دیگری اقتباس شود. این امر شگفتی نیست و بیش از این نشان نمی دهد که کم و بیش این تأثیر و تأثرات وجود دارد و نمی توان از آن نتایج شگفت و بزرگی! بدست آورد.

برخی دیگر شعائر حسینی را با فولکلورهای مردمی و بقایای آداب و عاداتی موجود در تمدن های کهن مرتبط می دانند، چرا که به گفته آنها جوامع مدرن فاقد شعائر هستند؛ گاهی هم شعائر را مرتبط با عقل جمعی جامعه دانسته و امری تحمیلی بر افراد می دانند. نظر شما در باره این تحلیل ها چیست؟

در پاسخ به پرسش قبل، اجمالا اشاره به ارتباط میان شعائر دینی و نمادهای ملی و آداب و عادت رایج در جامعه شد. این مسأله ای است که همه ادیان با آن مواجه بوده و به طور مداوم، در تهذیب و پیراسته کردن دین و مذهب خویش تلاش می کنند. در واقع، دین به عنوان یک باور رایج در جامعه، یک سر در سرچشمه های اصیل خود دارد و از سوی دیگر، در عمق وجود افراد و طبعاً روح جمعی حاصل از آن جای می گیرد و متأثر از فضای موجود می شود. کسانی که چنین ادعاهایی را مطرح می کنند، قصد اثبات چه نکته ای را دارند؟ آیا چنین امری به تردید در اصل آن باورها و یا شعائر اصیل برگرفته از آنها منجر می شود؟ چنین نیست. برای درستی یا نادرستی باورها و شعائر، راه های عقلی ویژه ای وجود دارد که باید از طریق آنها به ارزیابی باورها و اعتقادات پرداخت. در باره ارتباط شعائر با باورها هم به همین ترتیب باید در چارچوب باورهای دینی

مربوطه از یک طرف و ارتباط تاریخی آنها با اصل معتقدات تحقیق کرد. اما این که یک دینی در محیطی وارد شود و هیچ نوع تأثیری از محیط نپذیرد، چنین امری اساساً نشدنی است و اگر هم متأثر بشود، چیزی را اثبات نمی کند. نهایت آن که رهبران آن دین باید مراقب باشند که نفوذ این قبیل آداب و عادات محلی، اساس دین و دیدگاه ها و ارزشهای ناشی آن و شعائر مربوطه را از چارچوب باورهای اصلی خارج نکنند.

اگر نکته ای دیگری در این باره دارید بیان کنید؟ من فکر می کنم شعائر به همان میزان که می تواند در تعمیق باورها و عقاید دینی و نیز اخلاق در جامعه شیعه کمک کند، می تواند زمینه بروز مشکلاتی هم باشد. این که شعائر تبدیل به نقطه آسیب پذیر شود، به این نکته مربوط می شود که از مسیر خود خارج شده و با زیاده روی در آن، سبب بروز احساساتی شود که متلائم و سازگار با اساس دین نیست. در دین، تعریف هایی وجود دارد که هر چند بر سر آنها اندکی اختلاف هست، اما نمی توان آنها را در معرض تردید و شک و شبهه قرار داد. این که اساس دین اسلام، توحید است، باید همواره به عنوان یک اصل مورد توجه قرار گیرد. این که جزای نیک و بد در آن دنیا، تابع اعمال و رفتار ماست، یک اصل مهم به حساب می آید. این که می باید در دین، جای هر چیزی از اصول و فروع مشخص باشد، اصلی است که ما از آن ناگزیر هستیم.

طبعاً اگر رفتار ما به گونه ای باشد که جای خدا و پیغمبر و امام عوض شود، آن وقت است که نه فقط ممکن است از مسیر صحیح و صراط مستقیم منحرف شده باشیم، بلکه سبب بر آشفتن جریانهای دیگری از داخل اسلام علیه خود خواهیم بود. در واقع، رفتن به سراغ شعائر انحرافی، راه را بر طعنه دیگران بر ما باز می کند و آن وقت است که ما هزار سال باید به این اشکالات جواب دهیم که آنچه شما می گوئید کارهای عوام است و ربطی به عالمان دین ندارد. بنده یک مثال بزنم، برای قرنهای کلیسای کاتولیک، شعائر خاص خود را در زینت بخشیدن به کلیسا با مجسمه و نقاشی ها داشت. در این باره، همواره انتقادهایی هم می شد و در نهایت، دقیقاً در همین نقطه، یک انشعاب عظیم رخ داد، به طوری که پروتستانها به این امر اعتراض کرده، آنها را نشانه شرک دانسته و جامعه مسیحی در اروپا، به دو بخش تقسیم شد و حتی برای قرنهای رو در روی هم قرار گرفتند. البته ممکن است همه مشکل این نباشد، اما می توان از مطالعه تاریخ دریافت که این مسأله نقش مهمی در ایجاد این فرقه گرایی و اختلاف در مسیحیت داشته است. این مثال را از این بابت عرض کردم که وقتی از زاویه دید آسیب پذیری به مسأله شعائر می نگریم، این قبیل ملاحظاتی را باید در نظر گرفته و برای جلوگیری از آنها برنامه ریزی لازم را داشته باشیم. ■

گفت‌وگو با مجتبی روشن‌روان مسئول بسیج مداحان کشور

جلسات مسئله‌دار زیاد شده است

مجتبی روشن‌روان مسئول بسیج مداحان و مداح باسابقه و پرطرفدار همدانی، معتقد بود کاری که در بسیج مداحان انجام می‌شود، یک نوع ریل‌گذاری است و هیئات مذهبی باید مستقل بمانند. او همچنین از «جلسات مسأله‌دار» برایمان گفت و هیأت‌هایی که به نام عزاداری برای اهل بیت، واجبات مسلم دینی را زیر سوال می‌برند. صراحت لهجه و بیان آقای روشن‌روان، از روزهای داغ و پرچالش او در مواجهه با هیئات مذهبی حکایت می‌کرد. بخش اول این گفتگو پیش روی شماست.

❖ مجموعه بسیج مداحان چه اهدافی دارد و چه اثرگذاری می‌تواند به طور کلی داشته باشد؟
بسیج مداحان از سال ۸۸ راه‌اندازی شد. سیاست آقای نقدی در دوران مسئولیت‌شان این بود که هر قشری یک سازمان بسیج داشته باشد. مثلاً اصناف، دانشجویی، متخصصین، مهندسیین. بنا بر این شد مداحان و مدیران هیئات‌های مذهبی هم یک سازمان بسیج داشته باشند. بسیج یعنی به خط کردن. یعنی در اختیار و در خدمت نظام و انقلاب بودن. ولی یک اهداف تعریف شده‌ای هم مستقل از این هدف آرمانی برایش تعریف کردند.

❖ روند کلی بسیج مداحان را چطور می‌بینید؟ چه نقاط قوت و ضعفی در گذشته داشته؟
هر جا که حرف آقا اجرا شده، ما راضی بودیم. هر جا حرف آقا زمین مانده است و هیچ فکری برایش نشده است، موفق نبودیم. یعنی الان باید از خودمان بپرسیم حضرت آقا درباره بسیج مداحان چه دغدغه‌هایی داشته؟ آیا این‌ها انجام شده است؟ برآورده شده است؟ من نظرم این است که بخشی از آن انجام شده است، ولی رسانه‌ای نشده است. بخشی هم روی زمین مانده است. مثلاً در مسأله وحدت، حضرت آقا یک

مثل آموزش‌ها. مثل مباحث بصیرتی و مهارتی و فرهنگی. ما در بسیج مداحان با برگزاری دوره‌ها و برنامه‌های بصیرت‌افزایی به دنبال ارتقا و رشد کار مداحان هستیم. به نظر من عمده‌ترین کار بسیج مداحان و مدیران هیئات‌های مذهبی، ورود به مقولات و موضوعات مرتبط با هیأت‌هاست. به سهمگینی و سنگینی کار اذعان دارم. یعنی می‌گویم که کار ما با جماعتی است که خیلی سخت می‌شود این‌ها را به خط کرد. چون هر کدامشان مخاطب خاص خودشان را دارند. هر کدامشان در فضایی مشغول هستند و مشغله‌هایی که دارند.

سال اعتراض کردند، و درباره اشعار وحدت شکن تذکر دادند. خیلی از مداحان ما رعایت نکردند. بعضی‌ها هم رعایت نکردند. بسیج مداحان باید این‌هایی که رعایت نکردند را پوشش می‌داد. البته زحمات زیادی هم کشیده شده است و عزیزانی داریم که خیلی از خود گذشته‌گی کرده اند و این حرف آقا را واقعاً عمل کرده اند و نگذاشته اند زمین بماند.

پس الان یکی از مهم‌ترین برنامه‌های شما بحث وحدت است، دیگر برنامه‌هایتان را هم بفرمایید. یکی دیگر از مهم‌ترین برنامه‌های ما بحث تربیت مربی مداح و تربیت مداح است. البته این کاری نیست که من بگویم یک ساله، دو ساله و یا حتی ۵ ساله انجام بدهیم. اصلاً این طور نیست. چون مداحی یک کسوتی و پیشه‌ای است که خود مداح در اثر گذشت زمان متوجه می‌شود که چه طوری می‌تواند پیشرفت کند. اینطور نیست که بشود برایش روند و خط سیر دقیق آموزشی تعریف کرد. بستگی به توان و یادگیری فرد دارد. تربیت و آموزش، مخصوصاً بحث تربیت جزو برنامه‌های اصلی ماست. توجه ما هم به مداحان جوان است. یعنی همان بحثی که آقا فرمودند، ناظر به کادرسازی و جانشین‌سازی. طوری که مثلاً در هر استان ۵ مداح تراز انقلابی داشته باشیم. ما به لحاظ رسانه‌ای هم روی این‌ها کار می‌کنیم. یعنی این‌ها را معرفی می‌کنیم به جامعه. تا مردم چهره‌های جدید را ببینند. بدانند که این سلسله، رویش‌هایی هم دارد. ما الان خیلی چهره‌ها را داریم که، چون رسانه ندارند پنهان هستند.

حاج آقا قبلاً کاری برای آموزش انجام شده؟ خیلی کارها انجام شده است، ولی نتیجه

مطلوب را که باید می‌گرفتند نگرفته اند. ما می‌خواهیم بستر آموزش را ایجاد کنیم. ما نمی‌توانیم آموزش بدهیم. آموزش را باید ببینند. آقا می‌فرمایند مداحی شغل نیست، هنر است؛ و این هنر باید آموخته شود. نمی‌فرمایند باید آموزش داده شود. یعنی من اگر می‌خواهم مداح شوم، باید بروم و بیاموزم. برای کسی که می‌خواهد مداحی کند باید بستری فراهم شود که بیاید و یاد بگیرد.

سوالی که برای خیلی از جوان‌ها ایجاد می‌شود این است که ماهیت اصلی هیئت‌های مذهبی در مردمی بودن و عدم وابستگی به نهاد قدرت تعریف می‌شود. این که شما می‌گویید ما می‌خواهیم برای مداح‌ها سیاست گذاری و ریل گذاری کنیم، با آن استقلال هیئت‌های مذهبی به نظر شما منافات ندارد؟

ما می‌خواهیم ریل گذاری کنیم. برای این که

مداح‌ها را به طرف آموزش بیاوریم نه این که ما برای آن‌ها تعیین تکلیف کنیم. اثرگذاری هیات‌های مذهبی به خاطر انتساب‌شان به امام حسین(علیه السلام) است. یعنی هیچ مجموعه‌ای نمی‌تواند بگوید شما این کار را کن و این کار را نکن. ولی اگر کسی کاری بر خلاف شئون اهل بیت انجام بدهد وظیفه ما است که مقابله کنیم. البته نه به شیوه قهری. وظیفه ما این است که زمینه اش را فراهم کنیم. در گذشته جلسات مسئله دار خیلی کم بود. الان جلسات مسئله دار هم زیاد شده است. با این‌ها هم نمی‌شود این طور مقابله کرد. باید اول به این‌ها اصل رسالت مداحی و اصل نوکری اهل بیت را آموزش داد. هدف مداحی را نباید گم کنیم.

این جو و فضا که یک نسلی از نوجوان‌های ما صرفاً به خاطر شور و علاقه بخواهند مداح شوند به نظر شما خوب است؟ نباید جلوی این گرفته شود؟

این ایجاد انگیزه، کامل نیست. انگیزه مداحی باید تبلیغ مرام و مسلک اهل بیت باشد نه چیز دیگر. اینکس انگیزه ورود به مداحی، شبیه شدن به فلان مداح مشهور باشد خوب نیست. ما باید نوجوان را به گونه ای متوجه کنیم که این نگاه صحیحی نیست. بیا و نگاهت را عوض کن. اما ما حتی به این انگیزه‌ها هم خوش بین هستیم. بلاخره پشت آن شهرتی که فلان مداح کسب کرده محبت اهل بیت است. یعنی فلان مداح هم به خاطر امام حسین(علیه السلام) محبوب شده.

پس با برگزاری مسابقات مداحی در تلویزیون مخالف نیستید؟ مسابقاتی شبیه برنامه‌های ماهواره ای و... نه. آن برنامه خیلی

خوب بود. خیلی ایجاد انگیزه می کرد. البته شاید تغییراتی در روند برنامه لازم باشد ولی واقعا ایجاد انگیزه می کند. ما باید از همه ظرفیت هایمان و از همه راهکارهایمان برای جذب قلوب جوانان به سمت اهل بیت استفاده کنیم. نمی گویم مداحی را بیاوریم به نمایش بگذاریم. اما من مداح اگر یک دهه محرم جمعیت قابل توجهی دارم؛ یک وقتی بگذارم برای نونهال هایی که دوست دارند نوحه ها را تکرار کنند. این ها از همین جا دلشان به سمت اهل بیت کشیده می شود. بنده اعتقاد این است که مداحی امروز خیلی باید فاخرتر از وضعیت فعلی باشد. خیلی باید توپر باشد. خیلی باید پرمحتوا باشد. ولی فعلا با این وضعیت، در این جبهه ای که الان قرار داریم، باید بجنگیم.

گفتید جلسات مسئله دار، تعریفتان از جلسه مسئله دار چیست؟
 جلساتی که به هر حال اشکالات و ایراداتی دارند. بعضی ها می خواهند امیرالمومنین (علیه السلام) را بالا ببرند، می آیند فلان پیغمبر را پایین می آورند. من این را می گویم جلسه ای که ایراد دارد. امیرالمومنین (علیه السلام) بالا هست. نمی خواهد دیگری را پایین بیاوری. بعضی ها می خواهند امام حسین (علیه السلام) را بالا ببرند، مقام ائمه (علیه السلام) دیگر را پایین می آورند. یکی از اساتید بخشی از این اشعار مسئله دار را جمع آوری کرده که با مبانی اعتقادی ما منافات دارد. از اشعاری که در هیئت ها خوانده می شود. به کدام جلسه می گوئیم جلسه ایراد دار؟ جلسه ای که جوان را به در خانه امام حسین (علیه السلام) نمی برد. جوان را نمی برد پای صحبت امام حسین (علیه السلام). جوان را می برد پای حال و هوای امام حسین (علیه السلام). بحث شور و شعور کلیشه ای شده است و نمی خواهیم از این ادبیات استفاده کنم اما من به جلسه ای جلسه سالم می گویم که در آن جلسه یک حرکتی، ولو آرام آرام به سمت توحید و ولایت انجام شود. جلسه ای که ما را از توحید جدا کند جلسه خوبی نیست. به مجلسی، مجلس ایراد دار می گویند که مداح می آید پشت تریبون می گوید نماز صبحت قضا شود می توانی قضا کنی، شب عاشورا را اگر از دست بدهی کی می خواهی قضا کنی؟! این ها جلسات مسئله دار است. جلسات مسئله دارمان جلساتی است که مرز حزن و شادیمان در آن مشخص نیست یعنی نمی دانیم تا کجا باید گریه کنیم تا کجا باید عزاداری داشته باشیم. از طرف دیگر شادیهایمان هم خیلی زیادی شاد شده است! یعنی یک مرجع تقلید هرگز حاضر نیست در چنین جلساتی حاضر بشود. حالا من چه طور

انتظار دارم که امام حسین (علیه السلام) به چنین جلسه ای بیاید؟

یعنی الان می گوئید که نه تنها ما مشکل شادی نداریم، بلکه زیادی هم شادی داریم؟

ملودی هایی که در جلسات تولد استفاده می کنند ملودی هایی است که در شان اهل بیت نیست. یک وقتی آقا فرمودند که شما شادی و غمتان خیلی فرقی نمی کند، من تولدهایتان را گوش می دهم متوجه نمی شوم سینه زنی و یا کف زنی است. ما همه چیز را زیر پا گذاشتیم رفتیم سراغ تولید آهنگ هایی که مطرب محض است. من قرار است برای ولادت امام حسین (علیه السلام) شادی کنم، قرار نیست عروسی بگیرم! شادمانی و حزن دو تا امر قلبی است. اعتقاد من این است که بخشی از آن به بیرون افراد بروز می کند یعنی جزء افعالشان می شود. ما وقتی از یک نکته ای ذوق زده و هیجان زده می شویم، شادی می کنیم و دست می زنیم. همین بس است. بیشتر از این نباید باشد.

یکی از مشکلاتی که به نظر می رسد در فضای مناسک مذهبی مان داریم این است که یک سری دهه های عزاداری پی در پی دارد تولید می شود. یعنی ما هر سال می بینیم ایام عزاداری جدیدی و مناسبت جدیدی به وجود می آید. مثلاً دهه اول ماه ربیع الاول. به نظر شما این مسئله چقدر جدی است؟ آیا واقعا انتقاد به میزان عزاداری توسط هیئات مذهبی را وارد می دانید؟

عموما جوان هایی که می آیند هیئت، طالب سینه زدن هستند. یعنی از سینه زدن های پرشور استقبال می کنند. گریه کردن برای اهل بیت، خاصه برای امام حسین علیه السلام یک بهجت و نشاطی دارد که این بهجت و نشاط، آرام بخش است. برای همین هم است که جان های مومنین گرایش دارند به گریه برای امام حسین علیه السلام. ما هیچ جا نداریم که فرموده باشند اگر اینقدر کف بزنی، اینقدر شادی کنی مقداری ثواب را به تو می دهیم. ولی داریم اگر اندکی چشمت خیس شود از اثر اشک بر امام حسین علیه السلام، بهشت بر تو واجب می شود. در روایات داریم است اگر کسی یک آهی بکشد در مصیبت امام حسین و اهل بیت علیه السلام برای او ثواب تسبیح را می نویسند. اما لفظ شادی کردن و کف زدن و... را نداریم که، این ثواب خاصی دارد البته کلیت مجالس شادی و غم اهل بیت علیه السلام تعظیم شعائر و احیاء امر اهل بیت محسوب می شود. یک کلام کلی داریم که

شیعیان در شادی ما شاد هستند و در غم ما غمناک هستند. این شادی را همین جا نگه داشته اند. یک سوالی بپرسم. شما زیارت امام رضا علیه السلام که می روید عزاداری می کنید؟ زیارت امام حسین علیه السلام می روید عزاداری می کنید؟ یعنی با عزاداری وارد می شوید با سینه زدن یا با کف زدن؟ نخیر بلکه سعی در توجه و گریه داری چرا که فرمودند اگر چشمت خیس شد موقع اذن دخول، فهذا علامت الاذن! اشک خیلی مورد توجه است در مکتب ما. چون اشک این اثرات را دارد، قاطبه قلبی که محبت اهل بیت را دارند تمایل به گریه بیشتری دارند. دقت کنید تمایل به گریه بیشتر دارند نه تمایل به غم و غصه و ماتم. نکته دوم بحث راجع به دهه هایی که فرمودید؛ ما یک دهه محرم را داریم که از اهل بیت برای ما رسیده است. و آن ریشه اش به روایت امام رضا برمی گردد. ایشان می فرمایند که پدرم وقتی اول محرم می شد دیگر خنده نمی کرد تا روز عاشورا و گریه اش قطع نمی شد. این دهه محرم را از آن موقع داریم. همچنین فاطمیه که این سیره علمای ما بوده. این دو تا برای ما حجت است. البته بنده قائل به این هستم که شب شهادت و شام شهادت ائمه علیه السلام با تمام توان و با شکوه برگزار شود اما اینکه دهه بگیریم نه! مثلاً ما خودمان در دهه آخر صفر در همدان دهه حسنیه، عزاداری برای امام حسن علیه السلام می گرفتیم اما بعد دیدم مخالف رای علماست و آن را تبدیل به مجالس الحسینیه کردم و هم و غم بنده هم در این مجالس بیشتر شرح فضائل و مقامات امام حسن روحی فداه است.

فاطمیه هم دهه بوده؟

دهه که می گویند حتماً نباید ده شب به ذهن ما خطور کند. الان حضرت آقا پنج، شش شب عزاداری می گیرند. این برای ما پیام دارد که خیلی افراط نکنید. این ایام محسنیه را باید در بیاوریم که کجا بوده اصلاً؟ اولین بار چه کسی گرفته است؟ چه کسانی بر آن صحنه گذاشته اند؟ ایام صادقیه ایام باقریه ایام مسلمیه... مثلاً چند تا روایت در مورد شهادت حضرت زهرا وجود دارد. ۴۵ روز و ۷۵ روز و ۹۵ روز داریم. همه این ها را به کف جامعه نباید کشید. اعتقاد من این است. البته سعی در اثبات آن ندارم ولی معتقدم روضه در و دیوار و شهادت حضرت محسن علیه السلام جزو اسرار آل الله است که نباید خیلی به عمق این روضه ها پرداخت.

به نظر شما مداح باید کار سیاسی کند یا نه؟ کار سیاسی به

آن معنایی که سال ۸۴ يك مقدار در جریان انتخابات ریاست جمهوری دیدیم.

من نمی‌توانم از امام حسین علیه‌السلام دم بزنم و کار سیاسی نکنم. در حالی که ایشان به سگ بازی و میمون بازی و فحشا و شراب خواری یزید هم کار داشت. نمی‌توانم از امام حسین علیه‌السلام دم بزنم، که با همه چیز جامعه آن روزش کار داشت، بعد من کاری به این مسائل نداشته باشم. ولی بیان این مسائل هنر می‌خواهد. من باید با هنرمندی این را مطرح کنم. با دریده‌گویی چیزی درمان نمی‌شود. آن چه که وظیفه من است باید اعلام کنم. وظیفه ما هم حفظ انقلاب است.

چه کسی تشخیص می‌دهد که این اظهار نظر مداح الان به حفظ انقلاب کمک می‌کند یا نه؟ شاید يك مداحی تصمیم بگیرد درباره يك شخصیتی که در حد معاون رئیس جمهور هم هست يك حرف تند و تیزی بزند و بعد بگوید این تشخیص من بوده که این باعث حفظ انقلاب می‌شود. مرجع تشخیص چه کسی است؟

آن چه که معیار است سخن آقا است. ایشان می‌فرمایند به شخصیت‌ها توهین نشود. ما هم همین را مد نظر قرار می‌دهیم. اما در مواجهه با کسی که دارد به ارزش‌های ما توهین می‌کند چه طور می‌شود سکوت کرد؟ چه طور می‌شود راجع به کسی که دارد راه را بی‌راهه نشان مردم می‌دهد سکوت کرد؟ در برابر کسی که می‌گوید امام معصوم و پیغمبر قابل نقد است چه باید گفت و چه واژه‌ای را باید انتخاب کرد؟

برای انتخابات مجلس ۹۸ لیست می‌دهید؟ اگر مداح‌های تهران بخواهند لیست بدهند از آن‌ها حمایت می‌کنید؟ من در مصداق‌ها اصلاً وارد نمی‌شوم.

در انتخابات مجلس قبلی بحث بود که يك نفری را در لیست تهران کاندیدای مداحان بوده. در انتخابات شورای شهر اخیر هم همین بحث بود. خبر دارید یا نه؟ آیا تایید می‌کنید؟ و این که آیا برای ۹۸ سهم می‌خواهید یا خیر؟ چه اشکالی دارد هیئت‌ها هم یک تربیونی در مجلس داشته باشند؟ یک کسی باشد که از حقوق هیئت‌های مذهبی دفاع کند. آمدیم فردا نیروی انتظامی گفت که هیئت‌ها

مخل اجتماع هستند، یک کسی نیست که از آن‌ها دفاع کند. اشکالی ندارد که هیئت‌های مذهبی یک تربیون داشته باشند. چه در شورای شهر چه در مجلس. وقتی می‌گوییم هیئت‌های مذهبی جمعیت گسترده تری را در نظر می‌گیریم تا مداح‌ها. شما الان کل مداح‌ها را بخواهید جمع کنید ۱۰ هزار نفر در کل کشور هستند.

پس از نماینده داشتن در لیست‌ها حمایت می‌کنید؟

من با لیست‌ها کاری ندارم. می‌گویم این کار خوبی است که کسی از این جماعت راه پیدا کند به مجلس.

از دیدارتان با حاج منصور ارضی بگوئید. چطور بود؟

صحبت ما با حاج منصور خیلی طولانی نشد. ایشان آرزوی موفقیت کرد. همین. از ایشان درخواست کردیم که دعا کنند برای موفقیت ما. یعنی بیشتر دیدار صمیمی بود. با افراد دیگری هم دیدار کردیم. با اساتید بزرگوار آقایان سازگار، دلجو، ژولیده، حدادیان، روحانی نژاد، دکتر خاموشی، حاج ماشالله عابدی حاج احمد شمس و.. بزرگان دیگری را هم همین طوری داریم زیارت می‌کنیم و از آن‌ها کمک می‌خواهیم.

در چند سال اخیر، به خصوص از دهه ۹۰ ما شاهد تولد هیئت‌های جدیدی با يك سبک‌های جدیدی هستیم، که هیئت‌های دانشجویی هستند. آقای میثم مطیعی و دوستانشان مداح‌های اصلی این هیئت‌ها هستند. اولاً سبک و گفتمان این هیئت‌های مذهبی چقدر رشد داشته و دوم این که به نظر شما این مدل گفتمانی که به هیئت‌های دانشجویی محدود شده نوعی زنگ خطر هست یا نه؟

هیئت گفتمانی انقلابی از زمان حاج منصور بود. یعنی مبدع آن خود حاج منصور بود. همیشه من شعرهای بصیرتی را از سال ۶۹، ۷۰ در جلسات حاج منصور می‌شنیدم. همیشه عمیق ترین مسائل انقلابی و بصیرتی را از کلام ایشان شنیده‌ام. حاج منصور، حاج سعید حدادیان، حاج حسین سازور، حاج محمود کریمی و حاج محمد رضا طاهری و دیگر دوستان. این‌ها طلایه داران بودند. میثم مطیعی و این دوستان هم از رویش‌های هیئات مذهبی هستند. اما من یک سوالی دارم. مسائل روز چقدر اهمیت دارد در جلسات مذهبی؟ یعنی من زمینه فکری برای مستمع فراهم کنم که از آمریکا

و انگلیس برائت بجویند، یا سینه زنی را تبدیل به مرگ بر آمریکا و مرگ بر اسرائیل کنم؟ من اولی را می‌پسندم. سینه زنی نماد عزاداری امام حسین علیه‌السلام است. عزاداری یعنی من سینه زنی کنم با مرگ بر آمریکا؟ من باید مرگ بر آمریکا را نهادینه کنم در مستمع‌ام. به نظر من این کم است که ما در هیئت بگوییم مرگ بر آمریکا. خیلی فراتر از این حرف‌ها باید کار کنیم برای محقق شدن شعار مرگ بر آمریکا. صرف بیان در هیات کافی نیست.

حاج آقا واقعاً در هیئات شهرستان‌ها این سبک عزاداری را داریم؟

جلسات هیات ما که در دهه‌های محرم، صفر و فاطمیه در مصلاهی همدان برگزار می‌شود. برای خود من مهم است این مسائل. منتهی من وسط سینه زنی، ننگه می‌دارم و یک شعر حماسی برایشان می‌خوانم. که در این شعر امام زمان، شهدا، یمن، سوریه باشد، حاج قاسم سلیمانی باشد. ما یک چیزی را نباید فراموش کنیم. نه در حق اهل بیت ظلم شود نه در حق این مسائل روز. امام حسین علیه‌السلام خودش اصل انقلاب است. من باید اصل انقلاب را بگویم. برای معرفی انقلاب باید امام حسین علیه‌السلام را معرفی کنم. باید عملاً برائت بجوئیم، شعار هم لازم است اما بنده می‌ترسم عرصه هیات‌ها دیگر از اصل امام حسین خالی شده و فقط به مسائل روز پرداخته شود و این برای هیات‌ها و برای انقلاب هم خطرناک است چرا که ما با امام حسین انقلابی هستیم و انقلابی می‌مانیم هنر ما در مجالس باید معرفی یک امام حسین انقلابی باشد و گریه برای مظلومیت او پایه کار است. یک سالی سردر هیات ما زدند که این‌جا هیئت انقلاب است. سال بعد گفتم این سردر را بردارند. ما خودمان داریم دوگانگی ایجاد می‌کنیم که ما انقلابی هستیم و بقیه انقلابی نیستند؟! نباید این برچسب بخورد بر یکی از هیئت‌ها که این‌ها انقلابی هستند و بقیه نیستند.

یک نکته دیگر این است که باید رفتار انقلابی باشد نه شعارها. انقلاب ما چه می‌گوید؟ می‌گوید به محرومین سر بزن. آقای هیئتی که هیئتی انقلابی هستی تا حالا رفت‌های در هیئت‌هایی که سکولار هستند چتر حمایت بیاندازی؟ آقای هیات انقلابی! بروید آن‌هایی که انقلابی نیستند را انقلابی کنید. من بایستم در سنگر خودم، پشت خاکریز خودم بگویم من انقلابی هستم و مرگ بر آمریکا که نشد! یکی از حرف‌های آقا این بود که جبهه درست کنید.

آموزش آنالاین والکترونیکی در مدرسهٔ دعبل

دوره‌های آموزشی «مدرسهٔ دعبل»، ویژهٔ آشنایی مداحان با تاریخ و مقتل، شعر و ادبیات و هنر و فنون مداحی است. این کلاس‌های آموزشی با بهره‌گیری از تجربیات نشست‌های علمی مداحان در سال‌های گذشته و با توجه به اعلام نیاز شرکت‌کنندگان در این نشست‌ها طراحی شده است.

این دوره‌های آموزشی ابتدا ضبط تصویری می‌شود و با پخش آن‌لاین در وبسایت مخصوص این دوره، ارائه می‌شود. علاقه‌مندان می‌توانند درس‌گفتارهای این دوره‌های آموزشی را در کانال تلگرامی بنیاد دعبل خزاعی دنبال کنند. تاکنون درس‌گفتاری با موضوع «درون‌مایهٔ مداحی: آشنایی با عناصر شعری، زیبایی‌شناسی و آرایه‌ها» با تدریس دکتر اسماعیل امینی آماده و در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفته است.

مدرسهٔ دعبل بر یکی از اشتراکات و تأکیدهای مورد نظر استادان و پیشکسوتان حوزهٔ ستایشگری اهل بیت (ع)، یعنی لزوم مطالعهٔ مستمر و تلاش برای غنی‌سازی و کیفی‌کاری در حوزه‌های مذهبی و دینی مبتنی است؛ که مستلزم بازبینی مکرر در فعالیت‌های آموزشی و هم‌چنین تدوین متون برای مخاطبان این دوره‌های آموزشی است. علاوه بر درس‌گفتار درون‌مایهٔ مداحی، درس‌گفتاری با نام «شعر هیئت» نیز با ارائهٔ دکتر محمدرضا سنگری، مراحل ضبط و آماده‌سازی را به پایان برده است. این درس‌گفتار نیز به‌زودی از طریق وبسایت مخصوص مدرسهٔ دعبل و کانال تلگرامی بنیاد در اختیار علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت.

درس‌گفتاری در خصوص نغمه‌های آیینی با تدریس استاد مهدی امین‌فروغی، درس‌گفتاری دربارهٔ تاریخ اسلام با ارائهٔ دکتر سعید سیاح و همچنین درس‌گفتاری در خصوص آشنایی با منابع مهم و مورد نیاز برای مطالعهٔ مداحان با تدریس دکتر محمدرضا سنگری از دیگر برنامه‌های درسی در مدرسهٔ دعبل است که در دست تولید هستند. بنیاد دعبل علاقه‌مند است که ذیل این درس‌گفتارهای آموزشی در مدرسهٔ دعبل، واحدهای درسی لازم برای یک دورهٔ کامل آموزشی ویژهٔ ذاکران و ستایشگران اهل بیت (ع) را به‌صورت آنالاین، الکترونیکی و مکتوب در اختیار علاقه‌مندان قرار دهد. ■

پاکت‌های جلسات عزاداری اش درآمدزایی داشته باشد؟

مقام معظم رهبری یک جمله‌ای دارند که می‌فرمایند، من نقل به مضمون می‌کنم، خوب نیست که آدم برای پول بخواند؛ ولی اگر کسی شغلش مداحی شد چه محل درآمدی بهتر از اهل بیت علیه‌السلام؟

پس در نهایت خوب است که مداح از مداحی اش ارتزاق کند؟

خداوند رزاق است یعنی هم بسیار رزق می‌بخشد و هم رزق را تقسیم می‌کند رزق را، نه زرق و برق را، نه ماشین بنز و پورشه را، رزق را یعنی به اندازه‌ای داشته باشی که محتاج دیگری نباشی نه تجمل و اشرافی‌گری داشته باشی پس حالمداح باید از محل صله‌هایی که می‌گیرد زندگی اش را بچرخاند نه تشریفاتش را. مداحی تجارت و صنعت نیست که بشود با آن درآمدزایی کرد. مداحی کسوت است، مداحی مقام است مداحی یک هنر است. پول دادن به مداح اهل بیت سنت اهل بیت بوده. ولی امروزه ما شاهد «شبیه چند میلیونی‌ها» هستیم. من معتقدم اگر قرار است زندگی ما از این مسیر بچرخد، در حد چرخ زندگی باشد نه در حد شبیه چند میلیون، ساعتی چند میلیون!

شاید معروف‌ترین شعری که از شما شنیده شده است شعر «به طاها به یاسین» باشد. چه طور شد این شعر را سرودید؟

شعر یک جوشش است، کوشش نیست. من سه ماه وقت گذاشتم قصیده‌ای برای امام زمان (عج) بگویم. خیلی هم وقت برایش می‌گذاشتم. کار قصیده که تمام شد ناگهان این شعر شروع کرد به جوشیدن و غلیان کردن. همه شعر یک جا، یعنی در یک مرحله بود.

از خواندن آقای فانی راضی هستید؟ یعنی کار را خوب در آورده است؟

همین که مردم به این واسطه توجه به امام زمان (عج) می‌کنند برای من صدقه جاریه است. مهم این است که مردم متوجه امام زمان (عج) باشند و این برای من خیلی ارزشمند است. من اول از امام زمان (عج) تشکر می‌کنم که من را مورد عنایت خودش قرار داد. دوم از حاج محمود کریمی که با آن لحن زیبا اولین بار این شعر را خواند و سوم از آقای فانی. البته آقای فانی عین لحن حاج محمود را اجرا کرده است. چهارم دوباره از امام زمان (عج) تشکر می‌کنم که همه این‌ها به لطف ایشان است. ■

حاج آقا اهل موسیقی هم هستید؟ که گوش کنید و الهام بگیرید؟

اصلاً این جور نیستیم که موسیقی گوش بدهم تا الهام بگیرم. الحمد الله من از سال ۷۴ خودم آهنگ و شعر (ملودی) نوحه‌ها و سروده‌هایم را می‌سازم. ولی به یاد ندارم که موسیقی کسی روی من تاثیر داشته باشد. البته ۱۲ سال پیش بود که من برای اولین بار از عاطفه و احساس موجود در یکی از ترانه‌های آقای محسن چاوشی الهام گرفتم نه از اصل ترانه و آهنگ بلکه از حس خواندن ایشان. آن نوحه خیلی اثرگذار شد. برای حضرت زهرا بود از زبان امیرالمومنین.

یعنی در فضای دستگاه موسیقی ایرانی و ردیف و گوشه و این‌ها هم نیستید؟

شاید تجربی من سر در بیاورم. ولی علمش را وقت نکرده‌ام دنبال کنم.

به نظر شما موثرترین مداح ایران کیست؟

به نظرم همه مداح‌ها موثر هستند، موثرترین را شما چه تعریف می‌کنید؟

مثل کسی که مخاطب زیادی دارد و مخاطبین جوانش زیاد باشند.

من تعریفم از نوحه، نوحه اثرگذار و فنی است. امروزه تک سوار بی بدیل فنی خواندن در عرصه مداحی، حاج محمود کریمی است. کسی که دیده‌ام روی هجا به هجای نوحه‌هایش دقت می‌کند. یک وقتی نوحه را می‌ریزد پایین و دوباره از اول بالا می‌آورد. من با ایشان حدود ۱۲، ۱۳ سالی است که ارتباط دارم. کسی به دقت ایشان ندیده‌ام. ما دو نفر داریم که خیلی اثرگذارند در جامعه مداحی. کسی که انقلاب در انقلاب ایجاد کرد حاج منصور بود. یعنی در دل انقلاب یک انقلاب دیگری ایجاد کرد. جوان‌هایی بودند که آن موقع با صدای حاج منصور می‌رفتند جبهه و شهید می‌شدند. خیلی‌ها از ایشان الهام گرفتند. هیچ مداحی نداریم که وام دار حاج منصور نباشد. در گذشته جلسات و عزاداری‌ها این شکلی نبود. مبدع شور در جلسات خود حاج منصور بود. یک اثر هم امروزه با حاج محمود کریمی است. البته مداح‌های دیگر هم اثرگذار هستند. جواد مقدم واقعاً اثرگذار است. ما باید از این ظرفیت استفاده کنیم. جواد مقدم پرچم دار ماست، پرچم دار انقلاب است، پرچم دار امام حسین علیه‌السلام است. باید هوایش را داشته باشیم.

به نظر شما مداح باید از

حماسه‌ای برای پیروزی نهایی امام حسین (ع)

دکتر سید حسین نصر

سال با شور و هیجان و ایمان قلبی، طی مراسمات گوناگون برگزار می‌شود ولی در عراق و مخصوصاً کربلا این روز خاص توأم است با مراسمی که منحصر به آن دیار است. از چند روز قبل از اربعین صدها هزار نفر از مؤمنان با پای پیاده به طرف کربلا حرکت می‌کنند تا در آن روز در محضر محبوبشان امام حسین (ع) حضور داشته باشند. در این زیارت، سیر از نجف - آنجا که پدر آن بزرگوار، شهسوار طریق حقیقت، حضرت علی (ع) مدفون است - به کربلا از اهمیتی خاص برخوردار است. در این زیارت با پای پیاده؛ پیر و جوان، زن و مرد، انسان‌های سالم و آن‌ها که فلجند و روی چرخ نشسته و توسط دیگران حرکت می‌کنند جمعا همانند یک بحر خروشان به سوی مزار سیدالشهدا (ع) می‌شتابند. برای چند روز این سفر زیارتی خود تبدیل می‌شود به زندگی. در راه برخی به آشپزی مشغولند و

اربعین یا چله برای ایرانیان و دیگر پیروان تشیع بخصوص و برای مسلمانان به طور کلی عددیست مملو از معنای دینی و معنوی که در اعداد دیگر مانند پنجاه یا شصت وجود ندارد. در سراسر جهان اسلام برای درگذشتگان، مراسم خاص مذهبی در سوم، هفتم، چهلم و سال وفات آنان برگزار می‌شود. در تصوف مبتنی بر یک حدیث نبوی که می‌فرماید: «اگر کسی اربعین به ذکر حق در خلوت بگذراند، حکمت و معرفت از قلب او به زبان او ساری می‌شود»، سنت چله نشینی متداول شد که هنوز نیز طالبان حقیقت به آن عمل می‌کنند. در تقویم دینی تشیع، اربعین شهادت حضرت امام حسین علیه‌السلام یا اربعین حسینی از اهمیتی خاص برخوردار است چنان‌که هنگامی که به فارسی می‌گوییم اربعین، مقصود همان اربعین حسینی است. اربعین حسینی در ایران و سایر بلاد شیعه هر

برخی دیگر به تهیه چای. برخی در خود فرورفته و مشغول تأملند و برخی با همسفران به صحبت و گفت‌وگوی عادی اشتغال دارند. برای آنان این ایام جزئی از زندگی نیست، بلکه خود زندگی است. برای بسیاری از آنان این حقیقت عیان می‌شود که دین واقعی فقط قسمتی از زندگی نیست بلکه خود زندگی است. برای بسیاری از زوار این تجربه برای همه عمرشان باقی می‌ماند و تحولاتی روحی دست می‌دهد که گذران نیست. حتی برای کودکانی که با پدر و مادر و یا دیگر افراد خانواده در این زیارت شرکت می‌کنند، بذری در روحشان کاشته می‌شود که ثمر آن سال‌ها بعد توسط آن‌ها به دست می‌آید و چشیده می‌شود. در قدیم الایام بسیاری از مسلمانان با پای پیاده به حج می‌رفتند و تجربه سختی‌های گذشتن از صحراهای صعب‌العبور و تپه و ماهورهای بی‌شمار، روح آنان را آماده‌تر بر کسب فیض دیدار خانه خدا می‌کرد. زیارت با پای پیاده به اماکن مقدس دیگر نیز متداول بود و تا حدی هنوز نیز در برخی از بلاد اسلامی متداول است. سفر از نجف به کربلا به مناسبت اربعین حسینی، این سنت دیرین را در سطحی وسیع حفظ کرده است و از این لحاظ نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. از عجایب این پدیدار حیرت‌انگیز، هم‌آهنگی و وفاقی است که بین افراد و گروه‌هایی که قبلاً همدیگر را نمی‌شناختند به وجود می‌آید و همگان بدون تعدی به دیگران بلکه با هماهنگی مانند افراد یک خانواده مملو از محبت به سوی یک هدف که همان مزار محبوبشان است حرکت می‌کنند. خصومت‌ها کنار گذاشته می‌شود و همراهی و کمک و همدلی جای آن را می‌گیرد. می‌توان گفت که حتی از راه دور، فیض و برکت وجود امام آنان را احاطه کرده و به سوی خود جذب می‌کند. در دنیای جدید و مخصوصاً در غرب، دین از کوچه و بازار رانده شده و در کلیساها و معابد محبوس شده است در حالی که در فضاها و در فضاها دین همه جا هست و تجلیات آن در فضاها عمومی شهر و دهکده نمودار است. از مهمترین موفقیت‌های دینی در دنیای اسلامی، استمرار حضور دین در تمامی جامعه و اماکن عمومی است و نه فقط درون عبادتگاه‌ها و یا خانه‌های شخصی. سیر زوار از نجف به کربلا هنگام مراسم اربعین حسینی نمونه‌ای بارز از این حقیقت است. چنین پدیداری به فضای عمومی زندگی مردمان آن دیار، فیض و برکت می‌بخشد و ایمان افراد را تقویت می‌کند.

از درگاه پروردگار می‌طلبیم که همواره این مناسک و مناسک شبیه به آن در جهان اسلام استمرار یابد و در این دوران پر خطر که هم انکار دین و هم تحریف آن اصالت دین اسلام را تهدید می‌کند، سال بعد از سال، اربعین حسینی باشکوه هر چه بیشتر بزرگ داشته شود، بزرگداشتی که نه فقط با غم بلکه با حماسه‌ای برای پیروزی نهایی آن شهید بزرگ راه حقیقت توأم باشد. ■

گفت‌و‌گو با جواد حیدری، شاعر، مداح و مدیر مجمع شاعران اهل بیت

آقا گفتند خروجی کار شما چیست؟

جواد حیدری، یکی از شاعران آیینی و مدیرعامل مجمع شاعران اهل بیت(ع) است. بسیاری از اشعار او را در هیات حاج منصور ارضی شنیده‌ایم. او که مدیریت انتشارات «آرام دل» را هم برعهده دارد، سال‌هاست در حوزه ادبیات و شعر آیینی فعالیت می‌کند. حیدری دل پری از نهادهای فرهنگی کشور دارد و می‌گوید آنها به وظایف خود عمل نمی‌کنند. او با تاکید بر اینکه «شعر» اصلی‌ترین رسانه شیعیان است، از توجه و سرمایه‌گذاری نکردن نهادهای فرهنگی در این زمینه گلّه‌مند است. او می‌گوید: «حاج علی آقای اهی رفت. جعبه سیاه مداحی از این دنیا رفت. آقای اهی تشییع جنازه آقاسید ابوالحسن اصفهانی که سلطان الواعظین شیرازی در آن مراسم صحبت کرده بود را یادش بود. آقای اهی اجازه حدیث داشت. آیتا... میرزا جواد آقای اصفهانی این اجازه را داده بود. او بسیاری از علمای بزرگ و مشهور را دیده بود. چه کسی می‌داند نادعلی کربلایی که بود؟ به چند نفر از مسئولان رده بالای فرهنگی گفتم که بیابید تاریخ شفاهی مداحی را ثبت و ضبط کنیم ولی کجاست گوش شنوا؟» حیدری می‌گوید که شاعران و مداحان خوبی در شهرستان‌ها فعالیت می‌کنند که هنوز گمنام هستند و باید به آنها بیشتر بها داد. او خاطرات زیادی از شاعران دارد، از شعرهای اعتراضی آقاسی در حضور وزیر اطلاعات گرفته تا روحانی افغانستانی که چندین سال از زندگی خود را برای طی کردن مسیر کاروان اسرای کربلا گذاشته است تا بتواند کتابی در این مورد بنویسد، روحانی که پس از دیدن خواب یکی از علما با نداشتن سرمایه تاکنون ۳۰ مسجد در یکی از استان‌های کشور ساخته است. حیدری می‌گوید که باید با بازخوانی سیره علمای اسلام، مردم را به «نذر فرهنگی» ترغیب کرد تا در دورانی که شاهد کثرت شعر اهل بیت(ع) هستیم بتوانیم گام‌های بیشتری در زمینه فرهنگ و رسانه برداریم. متن ذیل حاصل گفت‌و‌گوی ما با این شاعر و پیرغلام اهل بیت(ع) است.

ما در این انتشارات در دو حوزه کار کردیم؛ یکی حوزه شعر اهل بیت (ع) یا اشعار آیینی بود و دیگری احیای مقاتل و تاریخ اهل بیت، که الحمدلله خروجی‌های خیلی خوبی هم داشتیم. از جمله دستاوردهای انتشارات ما این است که شعرای هیأتی هویت پیدا کردند. یک جایی فراهم شده

ابتدا خودتان را معرفی کنید و بفرمایید فعالیت‌های خود در حوزه شعر را از کجا آغاز کردید؟

جواد حیدری متولد سال ۵۱ هستم. اولین شعری که سرودم در تابستان سال ۶۷ بود. قبل از آن هم زمزمه‌ای چیزی می‌نوشتیم. در هیات‌ها هم می‌خواندیم. تا اینکه حدود سال ۷۰ بود که اشعارمان را به استاد بزرگوار حاج منصور ارضی دادیم و خواندند. دهه ۷۰ دهه پرکاری برای من بود و تقریباً در همه مناسبت‌ها شرکت می‌کردم. سال ۷۹ انتشاراتی به اسم «آرام دل» تأسیس کردیم. این اسم را هم از روی تخلص استاد حاج احمد آرونی که هم استاد حاج منصور ارضی بود و هم اینکه ما محضرشان مشرف می‌شدیم، گرفتیم. قبل از اینکه انتشارات را تأسیس کنم، اولین کتاب‌هایی که منتشر کردم، مربوط به کتاب‌های حاج آقای آرونی بود. در منزل کارها را انجام می‌دادم و در قسم چاپ می‌کردم. اولین کتابی هم که چاپ کردم «آرام دل» نام داشت. در انتشارات «آرام دل» تاکنون نزدیک به ۵۰۰ عنوان کتاب چاپ کرده‌ایم. کسانی که اهل کتاب هستند می‌دانند که چاپ کردن کتاب آن‌هم با این سطح و با هزینه شخصی و قرض و وام، چه کار سختی است.

که آنها جمع شوند و آثارشان را چاپ کنند. تاکنون آثار بیش از دوهزار نفر از شاعران کشور، چه پیشکسوت چه جوان، چه خواهر و چه برادر در کتاب‌های گلچین ما چاپ شده است. بیش از ۵۰ عنوان هم دیوان شخصی شعرا را چاپ کرده‌ایم. بسیاری از این شعرا که در شهرستان‌ها بودند را اصلاً کسی نمی‌شناخت. وقتی کتاب‌های آنها را چاپ کردیم، هم دیده شدند و هم اینکه خودشان روحیه گرفتند. الان برخی از این افراد، الحمدلله از سرشاخه‌های شعر آیینی در کشور هستند.

یکی دیگر از خروجی‌های این فعالیت‌ها که البته افراد دیگری هم در آن نقش دارند، مجمع شاعران اهل بیت علیهم‌السلام است. در سال ۹۰ جمعی از ما شاعران آیینی به دیدار حضرت آقا رفتیم و پس از آن به نفس حضرت آقا و کمک دوستان جبهه فرهنگی انقلاب، مجمع شاعران اهل بیت در سال ۹۱ تأسیس شد. این مجمع در سه حوزه پژوهش، آموزش و آفرینش کار خود را آغاز کرد. در حوزه آموزش موفق‌تر بوده‌ایم و شاعران جوان بیست و چند استان را شناسایی کرده‌ایم و اردوهای منطقه‌ای برگزار کردیم. در مؤسسه دیگری به نام قدیم‌الاحسان که سال ۸۹ زیر نظر حاج منصور ارضی تأسیس شد هم در حوزه مداحی و آموزش علمی مداحی مشغول به فعالیت هستیم. این مؤسسه الحمدلله تاکنون بیش از ۵۰ جلد کتاب و درسنامه‌های بسیار خوبی چاپ کرده است. الان اگر بخواهند یک دانشگاه ستایشگری اهل بیت دایر کنند، ما محتوای آن را تولید کرده‌ایم. اخیراً هم گویا بسیج مداحان و تعدادی از ارگان‌های دیگر که از طریق دانشگاه علمی - کاربردی به این سمت رفته‌اند، در حال استفاده از محتواهای تولید شده ما هستند. حدود بیست و چند جلد کتاب در حوزه معرفتی مداحی چاپ کرده‌ایم. ما در حوزه‌های مختلف ورود کرده‌ایم. مثلاً تا حالا کسی در خصوص روان‌شناسی مداحی کاری انجام نداده است، اما ما کتاب آن را چاپ کرده‌ایم. کتاب جامعه‌شناسی مداحی را کسی ننوشته بود ولی دکتر بنیانیان این کتاب را برای ما نوشت و نقش مداحان در تبلیغ و فرهنگ انقلابی را توضیح داد. حتی در طب سنتی هم ما وارد شده‌ایم. مثلاً کتابی در خصوص بهداشت حنجره از منظر طب سنتی تولید کرده‌ایم. وقتی صدای فرد می‌گیرد، ما فکر می‌کنیم یک دلیل بیشتر ندارد، اما دلایل مختلفی دارد که به طب افراد برمی‌گردد؛ طب یکی گرم است و دیگری سرد. در این کتاب، به مسائلی از این قبیل پرداخته شده است. در مسائل مهارتی هم در بحث همین نرم‌افزارهای چند رسانه‌ای و تکنولوژی‌های جدید وارد شده‌ایم که در حال تولید هستند.

مأموریتی که رهبر معظم انقلاب به ما دادند که البته مستقیماً به ما نگفتند و در جمع

مداحان و شعرا مطرح کردند، این بود که مداحی باید علمی شود. ما نمی‌دانیم چقدر توانسته‌ایم موفق باشیم، اما شروع به کار کردیم. الحمدلله نیروهای بسیار خوبی دور هم جمع شده‌اند. عنایت آقا سیدالشهدا(ع) را در همه کارها می‌بینیم. یعنی وقتی برمی‌گردیم که یک گزارش خدمت بنویسیم، می‌بینیم این ما نبوده‌ایم که این فعالیت‌ها را انجام داده‌ایم.

❖ در بحث آموزش مداحان هم وارد شده‌اید یا فقط فعالیت انتشاراتی انجام داده‌اید؟

بله، آموزش مداحی از سال ۷۶ شروع شد و جلسات ما ابتدا تحت عنوان جلسه ذاکرین حسین جان(ع) آغاز به کار کرد. ابتدا در حسینیه صنف لباس‌فروشان، بعد هم مسجد ارگ و بیت‌الزهرا و بعد هم در موسسه الحمدلله خروجی‌های بسیار خوبی هم داشته است. اسم نمی‌برم، ولی بسیاری از این افراد شاخص حاصل جلسات ما هستند. در حال حاضر هم فعالیت‌های آموزشی، هم در رده سنی نوجوانان و هم جوانان ادامه دارد. جلسات آزاد هم برای افرادی که سن‌شان از سن آموزش گذشته است اما به قول معروف باید به‌روز و آپدیت شوند برگزار می‌شود. در این حیطه می‌خواهیم یک مجمع‌الذاکرین داشته باشیم که به شکل کارگاهی باشد و افراد در آنجا بخوانند. اردوهای خوبی هم برگزار کرده‌ایم. همین پنجشنبه، جمعه صفادشت بودیم و ۵۰، ۴۰ نفر از بچه‌های آموزشی را به مدت ۲۴ ساعت به اردو بردیم. بچه‌های استان البرز هم آمده بودند. گاهی از شهرستان‌ها هم افرادی را دعوت می‌کنیم. افراد شاخص و انقلابی شهرستان‌ها به تهران می‌آیند، یکی دو روز آموزش می‌بینند و می‌روند. سفرهای آموزشی با نگاه آموزشی حاج منصور ارضی را هم شروع کرده‌ایم و چند استان هم رفته‌ایم. این سفرها، یک نوبت قبل از محرم و یک نوبت دیگر، قبل از فاطمیه برگزار می‌شود. قبلاً این همایش‌ها را در تهران برگزار می‌کردیم که شاید حدود ۲۰ سال بود که برگزار می‌شد. حاجی گفتند که برای تهران دیگر کافی است و باید به شهرستان‌ها برویم. از اصفهان شروع کردیم، یزد و ساری و بابل را هم رفته‌ایم. از استان‌های دیگر هم درخواست‌های زیادی داشته‌ایم. در این سفرها، یک دیدار اختصاصی شاعران و مداحان داریم و یک جلسه عمومی هم با حضور همه ارکان هیات‌ها، از جمله میاندراها و ناظم‌ها برگزار می‌شود. آثار بسیار خوبی هم دارد. حاجی همیشه روی دو نکته تأکید می‌کند؛ یک دیدار با علمای هر شهر و دیگری دیدار با پیشکسوت‌ها و پیرغلام‌ها. در آموزش شکر خدا موفق بوده‌ایم. یکی از این فعالیت‌ها، بومی‌سازی برخی دروس آموزشی بوده است. اشتباهی که در مداحی رخ داده،

این است که دستگاه‌های موسیقی را به مداحان آموزش می‌دهند. ما این را بومی‌سازی کرده‌ایم. ما استاد داریم. آقای یاراحمدی که جزء استادقاری‌های کشور هستند. استاد با قاری تفاوت دارد؛ استاد هم به موسیقی قرآن مسلط است، هم به موسیقی سنتی. هم اینکه دعاخوان است و هم اینکه مداح خوبی است. اصلاً نیاز نیست افراد بدانند که این دستگاه مربوط به حجاز است یا شور. با این شیوه آموزشی که در پیش گرفته‌ایم، نظام خواندن مداحان ما در حال درست شدن است.

احکام عزاداری و مداحی و همچنین ادبیات فارسی مداحی را شاید تا حالا نداشته‌ایم که آموزش آن را آغاز کرده‌ایم. کارهای خوبی صورت گرفته است که هنوز در ابتدای راه هستیم.

مسائلی وجود دارد که دوست دارم شما انعکاس دهید. متأسفانه ارگان‌ها و نهادهایی که برای اینگونه کارها بودجه در اختیارشان بوده است، هیچ کاری نکرده‌اند. تولید هیات‌های مذهبی با سازمان تبلیغات اسلامی است. شاید بیشترین کتابی که به هیات‌ها ضربه زده است اتفاقاً کتاب خود سازمان تبلیغات اسلامی باشد. خود آقا یک بار در نماز عید فطر فرمودند من اگر فلان اسم را برای سال مشخص می‌کنم، منظور این نیست که آن را تبدیل به بنر کنند یا گوشه تلویزیون بزنند. آقا می‌فرمایند امامزاده‌ها باید قطب فرهنگی بشوند. ما می‌رویم سردر تمام امامزاده‌ها می‌زنیم که رهبر انقلاب فرموده است امامزاده‌ها باید تبدیل به قطب فرهنگی بشوند؛ صلوات! امامزاده‌ها قطب فرهنگی شدند. ما با این کارها، کلام آقا را نه تنها شهید بلکه مفقودالاثراً کرده‌ایم.

واقعاً حاج منصور از ۲۰ سال پیش در حوزه تخصصی خودشان آتش به اختیار هستند. منظور بنده در حوزه آموزش مداحی است و گرنه در حوزه مداحی و هیات‌داری که از ابتدا آتش به اختیار بوده‌اند. همه ما منتظریم تا آقا بگویند و ما انجام بدهیم. حاج منصور اینگونه نیست. آقا تا یک کلمه بگویند شما باید برنامه‌ریزی ۱۰ سال آینده خود را انجام دهید. وقتی به ارگان‌ها می‌روید، مثلاً باید بگویید آقا گفته‌اند «یا اباعباد...» روی همه پرچم‌ها را با رنگ قرمز بنویسید؛ آنها سریع بودجه این کار را به شما می‌دهند اما اگر پیشنهاد یک کار فرهنگی موثر را بدهید کسی اهمیت نمی‌دهد. یا مثلاً کتابی که حضرت آقا بر آن تقریر زده باشند را همه ارگان‌ها می‌خرند اما باقی کتاب‌ها را نه. اما آیا واقعاً همه کتاب‌ها، آنهایی هستند که حضرت آقا تقریر زده‌اند؟ الان سازمان تبلیغات نشر بین‌الملل و انتشارات امیرکبیر را دارد. همین دو انتشارات کافی بود تا نه تنها حوزه مداحی، بلکه کل جامعه را تکان بدهد. انتشارات امیرکبیر مگر کم انتشاراتی است؟ الان بهترین کتاب‌ها

چاپ نمی‌شوند اما ببینید آنجا چه کتاب‌هایی چاپ می‌شود.

خلاصه منظوم این است که بودجه‌هایی که باید در حوزه آموزش مداحی خرج می‌شود، خرج نشد. حالا تازه الان دارد یک اتفاقاتی در بسیج مداحان، هیات رزمندگان یا دعبل رخ می‌دهد و یک تکانی دارند می‌خورند. واقعا اگر این بودجه‌ها را درست خرج می‌کردند، بسیاری از آسیب‌های مداحی را که الان شاهد هستیم، نمی‌دیدیم. البته این را هم بگویم؛ مثلا شما در شهر که راه بروید می‌گویید چقدر بی‌حجاب زیاد است. اما به نظر من باحجاب‌ها بیشتر هستند.

چرا نمی‌بینیم؟ چون آنها در منزل هستند و بیرون نمی‌آیند. اگر روزی به آنها گفته شود که بیرون بیایید می‌بینیم که بسیار زیاد هستند. هیات و مداح خوب هم بسیار زیاد داریم؛ من اهل گردش هستم و حتی هیات‌های کوچک هم می‌روم. بروید ببینید در شهرستان‌ها چه کارهایی دارند می‌کنند. چند شب پیش کاشان بودم؛ چه هیات خوبی بود. پر از طلبه و پیشکسوت و نوجوان. چه گریه‌ای هم می‌کردند این نوجوان‌ها؛ چون با اینها راه آمده‌اند.

اینکه بعضی‌ها شلوغ می‌کنند و به هیات‌ها و مداحان هجمه می‌برند برای این است که نمی‌توانند تحمل کنند و دردشان می‌آید. مثلا یکی از روزنامه‌ها، هر سال قبل از محرم یک حرف‌هایی در مورد مداحان می‌زند که خوب نیست. شما برگرد به چهل سال قبل و جایگاه مداح‌ها را در جامعه ببین. برخی‌ها از اینکه هیات‌ها و جامعه مداحی در سرنوشت کشور تأثیرگذار هستند ناراحت هستند. هیچ کسی نمی‌تواند بگوید همه بی‌اشتباه و معصوم هستند. یقینا همه اشتباه داریم، ولی چرا نمی‌آیند خروجی‌های خوب را بگویند. شما به عنوان «فره‌یختگان» بروید تحقیق کنید. قبلا در تهران و کل کشور چند دعای عرفه داشتیم. الان در دهات‌های چمستان شهرستان نور استان مازندران دعای عرفه برگزار می‌شود؛ آن هم با سه چهارهزار جمعیت در یک امامزاده در جنگل. چرا این خروجی‌ها را نمی‌گویند. الان کدام مدرسه، اداره و نهاد وجود دارد که زیارت عاشورا هفتگی نداشته باشد؟ منشأ آن کجا بوده است؟ بچه‌های شهرستان‌ها می‌گفتند که ما ششم و هفتم سیاهی می‌زدیم و تاسوعا و عاشورا عزاداری می‌کردیم؛ الان در شهرستان کوچکی مثل نور، می‌گویند ما مصلاهی شهر را برای مراسم باید بگیریم چون جمعیت بسیار زیاد است. حالا کسی که این حرف را می‌گوید چه کسی است؟ کسی که در نوجوانی، چهارشنبه‌شب‌ها از نور به تهران آمده و جلسه حسین جان حاج منصور را شرکت کرده و برگشته است. یعنی اگر تحقیقی صورت بگیرد، آن موقع خروجی‌های حاج منصور مشخص می‌شود. البته همه اینها به قول حاج منصور از برکت خون شهداست.

خود حاجی قائل به این نیست که کاری انجام داده است. اما واقعا آیا مکتب و سلکی که حاجی در عزاداری ایجاد کرد، خروجی نداشته است؟ بروید از حاج آقا سیدمهدی میرباقری بپرسید که خروجی حاج منصور چه بوده است. سال ۷۵ و ۷۶ که ما به دیدار مراجع می‌رفتیم، حاج سیدمهدی میرباقری که می‌خواستند حاج منصور را به مراجع معرفی کنند، می‌گفتند به نظر من، ایشان عزاداری امام حسین(ع) را به یک بلوغ تاریخی رساند. این جمله، علمی است و جامعه‌شناسان باید بررسی کنند که بلوغ تاریخی عزاداری یعنی چه.

✚ در دیدار سال ۹۵ حضرت آقا با شاعران آیینی، ایشان بحث عمیق‌بخشی به شعرهای آیینی را مطرح کردند. با توجه به ارتباط نزدیکی که شما با حوزه شعر و مداحی دارید، بر آوردتان از این موضوع چیست و آیا آن عمق لازم در آثار پیدا شده است یا خیر؟

برخی موارد نقص هست، مثلا طرف جوان است و تازه شاعر شده است؛ باید تمرین و مشق کند. چرا نسخه‌های شعری حافظ متفاوت هستند؟ تحقیق که می‌کنید می‌بینید شعرها را که نزد یک فرد صاحب نفس خوانده است اصلاح و کامل شده است. برای چه آقا می‌گویند جلساتی داشته باشید که سرسخانه اشعار را چکش کاری کنید؟ برای اینکه باید نقد بشود دیگر. هیچ کس همان ابتدا نمی‌تواند به طور پخته شعر بگوید. کسی که از دامان مادر شاعر به دنیا نیامده تا پخته شعر بگوید. شعرهای مولوی و سعدی هم بالا و پایین دارد. از بین هفت جلد اشعار صائب شاید نیم‌جلد شعر بتوانیم استخراج کنیم که بگوییم این غزل‌ها عالی است.

عمق‌بخشی که حضرت آقا فرمودند تکیه به معارف داشت. مثلا فرمودند شما از صحیفه سجادیه غفلت نکنید. واقعا هرچیز که بخواید در صحیفه سجادیه وجود دارد. ما مثلا آمدم کلاس شرح زیارت امین... را شروع کردیم برای اینکه سطح معرفت بچه‌ها نسبت به اهل بیت بالا برود. همچنین شرح زیارت جامعه را شروع کردیم. شرح عمان سامانی را برگزار کردیم. ما تاکنون مثنوی عرفانی‌تر از عمان سامانی نداریم. حالا یقینا بهتر از آن هم خواهد آمد اما اکنون بهتر از آن را نداریم. کلاس‌های محتوایی گذاشته‌ایم؛ مثل مضمون‌یابی از مقاتل و زیارات اهل بیت (ع). مضامینی که در زیارت امام حسین(ع) وجود دارد و در هیچ جایی شبیه آن را سراغ نداریم. اینکه طرف می‌گوید نگویید غلام و نوکر، معلوم می‌شود که اصلا مفاتیح را هم نخوانده است. در زیارات و ادعیه داریم جملاتی را مانند اینکه «من بنده توام و بنده‌زاده و کنیززاده توام». البته به این

معنا نیست که ائمه را خدا می‌دانیم. این به این معنی است که اطاعت از اهل بیت اطاعت از خداست. خداوند در قرآن گفته است: «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ».

این کلام حضرت آقا دو جنبه دارد؛ در ارتباط با جنبه عمومی آن، ما داریم کلاس برگزار می‌کنیم و جاهای دیگر هم همین کار را انجام می‌دهند. جاهایی که در حوزه شعر هیات کار می‌کنند. مثلا بعضی هیات‌ها صحیفه‌خوانی راه‌اندازی کرده‌اند. من چند شب پیش اطراف کرج بودم؛ رحمان نوازنده می‌گفت ما تا حالا دو دور صحیفه را به شکل مناجات در هیات خوانده‌ایم و خیلی خوب جواب داده است.

یکی از بیانات آقا این بود که مرثی حضرت ام‌البینین را تبدیل به شعر کنید. منابع محتوایی شعر را حضرت آقا معرفی کرده‌اند و ما اینها را دسته‌بندی کرده‌ایم و در جلسات مختلف گفته‌ایم و معمولا هر جا هم اردوی منطقه‌ای و شهرستانی داشته‌ایم اینها را مطرح کرده‌ایم. جنبه دیگر فرمایش آقا، فردی است. الان واقعا شعرا به منابع صحیح اهل‌بیتی رجوع دارند. یعنی نمی‌توانند مقتل خوانده باشند و اینها را بگویند. توجه و عنایت ذاکران به مقتل خوانی و کتاب‌خوانی خیلی بهتر شده است. خود حضرت آقا در همان جلسه سال ۹۰ گفتند که به نظر من یک دوره تازه در شعر آغاز شده، ولی اول راه هستیم. الان واقعا بارقه‌هایی در اشعار هیات‌ها مشاهده می‌کنیم که قبلا نداشتیم. دکتر شفیع کدکنی که از نفرت اول ادبیات کشور است، می‌گوید شعری که سر زبان‌ها بیفتد، شعر است. یعنی مردم، آن را زمزمه کنند. مثل شعرهای جوان‌های مثل آقا علی لطیفیان که الان ۴۰ سال را گذرانده‌اند. شما هر جا می‌روید می‌بینید که شعرشان را می‌خوانند. خیلی شعرای دیگر هم هستند؛ حالا او را من به عنوان یک فرد شاخص عرض کردم. به قول یکی از افراد، شعر هیات به قبل از انقلاب و بعد از انقلاب تقسیم می‌شود و جلوتر که می‌آییم، به قبل از لطیفیان و بعد از لطیفیان تقسیم می‌شود. ولی این روند اول راه است و مقداری تأمل نیاز دارد که این زبان پخته شود. مگر می‌شود که غلط و ناپختگی نداشته باشد؟ الحمدلله به اندازه وسع خودمان نکاتی که حضرت آقا می‌گویند را پی می‌گیریم، اما قصه این است که کار فرهنگی بودجه‌بر است. البته به شعر اهل‌بیت که می‌رسد، کسی احساس نمی‌کند که اینجا باید کاری کرد. به قول آن عالم، اسب امام حسین هم که باشی، باید علف داشته باشی تا بتوانی راه بروی. الان در حوزه پژوهش ما روی زمین نشستیم؛ چرا؟ چون بودجه نداریم. ما یک بانک ایده‌ها داریم؛ چه در حوزه آموزش مداحی و چه در حوزه شعر، ولی سرمایه نداریم که شروع کنیم. الان شاید نزدیک به ۱۰۰ عنوان در بانک ایده‌های ما وجود دارد.

آیا از دولت هم کمک خواسته‌اید؟

شما یک جایی را بگویید که من نرفته باشم. از سازمان تبلیغات گرفته تا اوقاف و... البته انگشت‌شمار کمک شده است. مثلاً قرارگاه خاتم‌الاولیا از اولین و بهترین حامیان ما بوده، کمک کرده‌اند و هنوز هم کمک می‌کنند اما بقیه کمک نکردند. وزارت ارشاد و اوقاف باید به این موضوع کمک کنند. سازمان تبلیغات اصلاً کمک نمی‌کند. دستورات خوبی هم از مسئولان رده‌بالای این ارگان‌ها گرفته‌ایم اما به پایین که می‌آید خبری نیست.

خوب است که به یک نکته دقت کنید. حضرت آقا برای هیچ تیم هنری، مثل شعرا وقت نگذاشته‌اند و نمی‌گذارند. چرا؟ چون رسانه شیعه شعر آن است. ما ۱۰۰ سال به سرعت نور هم بدویم به هالیوود و کمپانی‌های سینمایی یهود نخواهیم رسید. چون اصلاً جنس آنها از جنس سینماست. نمی‌گویم که نباید در سینما کار کنیم. اما در شعر، حضرت آقا می‌گویند که شعر ثروت ملی است. برای حفظ و ازدیاد این ثروت ملی آیا کاری کرده‌ایم؟ نکرده‌ایم. این خیلی جمله عجیبی است که من نمی‌توانم عمق آن را درک کنم. آقا می‌فرمایند شعر درست شود، جامعه درست می‌شود. ما خیلی جامعه را از شعر دور کرده‌ایم. داریم ضربه می‌خوریم. حتی برخی اوقات جایی مثل آستان قدس هم اشتباه می‌کند. تیم قبلی که اشتباه کرد، امیدواریم تیم جدید اشتباه نکند. شما

هیچ‌یک از درهای قدیمی حرم را نمی‌بینید که روی آن شعر وجود نداشته باشد؛ هر رواقی که ساخته‌اند برای آن شعر گفته‌اند، بهترین شعرای کشور را صدا می‌کردند تا برای آن شعر بگویند. صحن می‌ساختند شعر می‌گفتند، سرا می‌ساختند. الان صحن جامع رضوی، صحن جمهوری و هرچه صحن جدید ساخته‌اند خبری از شعر نیست. نمی‌دانستند که رسانه شیعه شعر آن است. چرا حضرت آقا می‌فرمایند شعر باید معارف و مسائل سیاسی روز را هم داشته باشد؟ وقتی حضرت رضا علیه‌السلام به دعبل صله می‌دهد، دعبل می‌گوید ۴۰ سال چوبه‌دار بر دوشم بوده است. چون حرف روز را زد. حقانیت حضرت رضای (ع) را می‌گفت. الان می‌خواهی حقانیت را بگویی به تو می‌خندند. دیدید که الان رسانه‌های بیرونی و داخلی به بعضی شعرها هجمه می‌کنند. بحث این است که استفاده‌ای که ما باید از شعر انجام می‌دادیم، نکرده‌ایم و داریم ضربه می‌خوریم.

سه جمله از بیانات حضرت آقا استخراج شده است؛ کادریایی، کادرسازی و دیگری کادریایی. کادریایی که کلاً تعطیل است و ما اصلاً به سراغ آن نمی‌رویم. ما در روستاهای فرخ‌شهر شهر کرد شاعر پیدا کرده‌ایم. شاعران شهرستانی خیلی خوب هستند. چون فراغت بالی که آنها دارند، تهرانی‌ها ندارند. وقتی دست‌شان را در مضمون و مطالعه باز کنیم، شعرهایی می‌گویند که هیچ‌کس تاکنون نگفته است. بچه‌ها می‌گفتند در بعضی شهرستان‌ها کتاب‌های آرام دل،

بیست دست می‌چرخد و امانی به همه می‌دهند تا بخوانند. من حداقل به دو وزیر ارشاد این طرح را داده‌ام اما گوش نکرده‌اند؛ گفتم کتابخانه تخصصی اهل بیت مختص به طلبه‌های روضه‌خوان و مداح‌ها و شعرا ایجاد شود، چون کتاب گران است و نمی‌توانند بخرند.

علاوه بر بودجه و توجه ارگان‌های فرهنگی به شعر اهل بیت علیهم‌السلام، به نظر شما چه قدم‌های دیگری نیاز است که در این مسیر برداشته شود تا شعر به آن پختگی لازم برسد؟

همان صحبتی که حضرت آقا گفتند. گفتند من خودم امیدی به این دستگاه‌های دولتی ندارم. مسئولان هم نشسته بودند. گفتند خودتان بروید کاری کنید. ما شاید از سال ۶۹ گعده‌ها و پاتوق‌هایی داشته‌ایم و هنوز هم داریم. ما بچه منطقه ۱۸ تهران هستیم. رفقا می‌گویند منطقه ۱۸، شیراز تهران است. من آمار شعرای منطقه ۱۸ را به شما بدهم، تعجب می‌کنید. آقای سهرابی، آقا لطیفیان، آقای حسن لطفی، آقای کاظم بهمنی و آقای علیرضا لک. بسیاری از اینها کتاب دارند. آقا رضا نورپور که از شاگردان خلیل عمرانی است، جلسه فاخر شعر دارد. مگر خودمان کاری برای خودمان انجام دهیم، وگرنه کسی به فکر ما نیست. الحمدلله این کار دارد انجام می‌شود. کار سیدالشهدا (ع) است. امام می‌گویند حرف روز حرف سیدالشهداست.

برخی فکر می‌کنند اگر برای امام حسین شعر بگویند، شعر به‌روز انقلابی نگفته‌ای. اتفاقاً انقلابی‌تر از اشعار مربوط به امام حسین نداریم. این زمستان هم می‌گذرد و سیاهی می‌ماند برای زغال. مسئولانی که باید همت می‌کردند و نکردند.

این نکته را در تکمیل بحث قبلی می‌گویم؛ ما کادریابی نکردیم، کادرسازی هم که نمی‌کنیم، از لحاظ کادریابی هم الان بسیاری از شعرای انقلابی را داریم از دست می‌دهیم. این در حالی است که آقا با تمام توان درحال کادریابی است و نمی‌گذارند هنرمندان به دلیل بی‌توجهی مسئولان فرهنگی از انقلاب زده شوند. کاش دیگر مسئولان فرهنگی هم اینگونه رفتار می‌کردند. طرف شاعر انقلاب بوده؛ الان برگشته و دارد شعر ضدانقلابی می‌گوید. برای امام حسین (ع) شعر دارد و هنوز هم دارد می‌گوید. بد برخورد می‌شود. یعنی ما کادریابی که کرده‌ایم، اینها را رد و له کرده‌ایم. شاعر یعنی اعتراض؛ شعر یعنی اعتراض. اگر نتوانیم شاعر را تحمل کنیم، به چه دودی می‌خوریم. بگذاریم انتقادش را بکند. شما هیچ‌وقت حضرت آقا را ندیده‌اید که به شعر منتقدانه معترض شود. کمک کرده است که او به خط انقلاب بیاید، اما نگفته بزیند او را له کنید. آقا می‌گوید نظر کارشناسی مخالف من، دلیل بر ضد ولایت فقیه بودن نیست، ما این را نمی‌فهمیم. ما ظرفیت‌هایی که وجود دارد را آزاد نمی‌کنیم و استفاده نمی‌کنیم. ظرفیت‌هایی که باید ایجاد کنیم را ایجاد نمی‌کنیم و آن ظرفیت‌هایی هم که وجود دارد را سرکوب می‌کنیم. خدا رحمت کند مرحوم آقاسی را. او اواخر عمرش پول سیگار هم نداشت و در فقر محض از دنیا رفت. خوب است این خاطره را بگویم. شاید سال ۷۲ بود که ما با آقاسی در وزارت اطلاعات دعوت بودیم. قرار بود بنده دعای عرفه بخوانم و او شعر بخواند. در وزارت اطلاعاتی که آقای فلاحیان هم آن جلو نشسته بودند. محوطه بازی بود.

دوره‌ای بود که می‌خواستند دوچرخه‌سواری زن‌ها را باب کنند. آقاسی آنجا و در آن شرایط گفت: «از آن بترس که روزی جمل دوچرخه شود!» یعنی اصلاً ابایی نداشت. الان چند شاعر پیدا می‌کنید که حرف‌شان را آزادانه بزنند؟ در وصیتنامه‌اش هم نوشت که راضی نیستم یک مسئول فرهنگی نباید زیر جنازه من را بگیرد. ما آقاسی‌های جوان زیادی داریم. آقاسی‌های خوبی در راه داریم. باید به اینها مجال داده شود. روحیه شهادت‌طلبی چه زمان جنگ و چه الان، از شعر و هیات‌ها و روضه امام حسین بوده است.

خیلی دوست داشتم که می‌توانستم در یک مرکز تحقیقات، روی شهادت مدافع حرم کار کنم و ثابت کنم که صد درصد اینها بچه‌های هیاتی هستند. کمال انسانیت در شهادت است دیگر،

پس انسانیت کامل در هیات ساخته می‌شود. این کم‌کاری‌ها را کی جواب می‌دهد؟ امام حسین (ع) که دارد کار خودش را می‌کند، خدا هم کار خودش را می‌کند. ما کاری نکرده‌ایم. اینهایی که گفتم دلیل بر این نیست که ما کار می‌کنیم ولی بقیه کار نمی‌کنند؛ نه، دردهایم را گفتم. شاید الان یک نفر بنشیند و ما را آنالیز کند ایراد هم به ما وارد باشد.

✚ به نظر شما مهم‌ترین کاری که در زمینه مداحی و مرثیه‌سرایی امام حسین (ع) باید صورت بگیرد چیست؟

کشتی یا فوتبال ایران، تاریخ شفاهی دارد. تاریخ عکاسی ایران داریم. اما یک تاریخ شفاهی برای مداحی نداریم. الان یکی از موثرترین قشرهای جامعه، مداح‌ها هستند. بعد از علما، شعرا و مداح‌ها هستند. برای اینها یک تاریخ شفاهی نداریم. حاج علی آقای آهی رفت. جعبه سیاه مداحی از این دنیا رفت. آقای آهی تشییع جنازه آقاسید ابوالحسن اصفهانی که سلطان الواعظین شیرازی در آن مراسم صحبت کرده بود را یادش بود. آقای آهی اجازه حدیث داشت. آیتا... میرزا جواد آقای اصفهانی این اجازه را داده بود. بسیاری از علمای بزرگ و مشهور را دیده بودند. چه کسی می‌داند نادعلی کربلایی که بود؟ به چند نفر از مسئولان رده بالای فرهنگی گفتم که بیا بید تاریخ شفاهی مداحی را ثبت و ضبط کنیم ولی کجاست گوش شنوا؟ ما به صورت خودجوش در این خصوص هم در حال تولید کتاب هستیم و کار را شروع کرده‌ایم، اما می‌خواهم بگویم واقعا تاریخ شفاهی مداحی بسیار واجب است. یادمان نرود که آرام (حاج احمد آرونی) می‌گوید من ۲۵ سال خانه‌نشین شدم و فقط شعر گفتم. چند وقت پیش به خانه نادعلی رفتیم، می‌خواستند خانه‌اش را موزه شهدا کنند چون سه شهید داده است. دیدیم طبقه سوم ساختمان از سقف گرفته تا پنجره، همه را سیاه کرده‌اند، گفتیم اینها چیست؟ گفت اینجا خلوت‌گاه نادعلی بوده است، نماز شب، شعر و همه برنامه‌هایش را اینجا انجام داده است. ساعات‌ها اینجا می‌نشست و گریه می‌کرد. الان خلوت شعرای جوان را گرفته‌اند و اصلاً حس و بویی که باید داشته باشند را ندارد. من الان می‌توانم آقای اسفندقه، آقای اسماعیل امیری، آقای بیابانکی را بیاورم و مثلاً از صنایع ادبی بگویند، آقای جعفری را می‌آورم تا محتوای ادبی را بگوید، اما آن سیره و سنت را چه کسی بگوید؟ بچه‌ها تا وقتی که با بزرگ‌ترها نشینند که بزرگ نمی‌شوند. بزرگ‌ها که رفته‌اند. این سیره و سنت آنهاست که تاریخ مداحی و شاعری است. حالا در حوزه تاریخ ادبیات کار شده است؛ اما مختص شعرای آیینی، هیچ کاری نشده است. ما هم به تاریخ شفاهی شعرای هیاتی نیاز داریم و هم به تاریخ

شفاهی مداحی. ما فعلاً داریم دعا می‌کنیم و یک مقدماتی را چیده‌ایم که اگر خدا بخواهد بودجه‌اش برسد.

خیلی‌ها هستند که برای امام حسین (ع) نذر می‌کنند. نذر کمک به هیات و حسینیه، نذر پخش غذا و... اما به نظرم نذر فرهنگی هنوز بین مردم جا نیفتاده است. در صورتی که این کار سیره علمای اسلام است. علمای شاخصی بودند که روزه می‌گرفتند تا با ذخیره پول غذای خود کتاب بخرند.

این موضوع باید جا بیفتد، علماً باید در این زمینه پیشقدم شوند. شما بروید انتشارات اسلامی که از قدیمی‌ترین انتشارات است. می‌بینید که نوشته این کتاب به سرمایه عماد التجار، به سرمایه حاج علی قربانی یا... احیا شده است. می‌آمد می‌گفت من پولش را می‌دهم و این کتاب را احیا کن. الان تا دلتان بخواهد من کتاب برای احیا کردن دارم. کتاب‌هایی که تکان بدهند. الان مثلاً شعشعه حسینیه چاپ بشود، به منزله این است که حاج منصور با ۲۰ نفر عالم حوزوی نشستند و آداب هیات‌داری را نوشته‌اند. این کتاب الان دارد خاک می‌خورد. ما این را هم شروع کردیم. آقای لطیفیان رفته شهرستان و گفته ما این کتاب را می‌خواهیم شروع کنیم، شما بیا تاپیش را به عهده بگیر، شما بیا... ولی واقعا یک اتحاد جمعی و یک فکر و یک تصمیم جمعی لازم دارد. الان مثلاً من بگویم می‌خواهم شام بدهم، همه پول می‌دهند، ولی یک وقت بگویی می‌خواهم کتاب چاپ کنم، یک نفر هم پول نخواهد داد. چرا؟ چون به فرهنگ تبدیل نشده است. حدیث عجیبی در فضائل امیرالمومنین (ع) وجود دارد که می‌گویند کسی که فضائل ایشان را بگوید گناهان زبانی‌اش بخشیده می‌شود، فردی که اینها را بشنود گناهان گوشش بخشیده می‌شود. اگر دستی این فضائل را مکتوب کند تا این نوشته هست ملائکه برای او استغفار می‌کنند. اینها را بیان نکرده‌ایم و نگفته‌ایم که آقا بیا در این ثواب‌ها شریک شو.

علامه امینی می‌گوید من انگشت کوچک میرحامد حسین هندی هم نمی‌شوم که اگر کتابخانه ایشان نبود الغدیر من در نمی‌آمد. میرحامد حسینی یک دستش از کار می‌افتد، با دست چپ می‌نویسد، دست چپش هم از کار می‌افتد. می‌گفتند یک چیزی درست کرده بود و با کمک بدنش می‌نوشت. ایشان بزرگ‌ترین کتابخانه نسخه خطی شیعه را تاسیس می‌کند. تا به خودش می‌آیند که این کتابخانه را بخرند، انگلیس در هند کتاب‌ها را جمع می‌کند. شما ببینید الان علمای ما، بازاری‌های ما، مذهبی‌های ما چقدر به کربلا و مکه می‌روند؟ یک سال مکه بس است. آیتا... العظمی مرعشی چند بار رفته است مکه؟ شنیده‌اید؟ اصلاً نرفته است. نماز و روزه استیجاری می‌گرفت،

کتاب می‌خرید. می‌رفت خانه طرف را تمیز می‌کرد که پول بگیرد و کتاب بخرد. این سیره علما بوده که متأسفانه الان اصلاً خبری نیست. طرف تاجر بوده و به فکر کتاب بوده است. چرا؟ چون پامنبری علما بوده است. مثلاً عالم می‌گفته آقای فلانی شما فلان کار را انجام بده، این هم می‌گفته چشم. الان نه مداح‌ها هم این کار را نمی‌کنند که بگویند آقا این کار را احیا کن. مداح‌های قدیم، وقتی خدا روزی‌شان را زیاد می‌کرد، خانه‌شان را تبدیل به حسینیه می‌کردند. یعنی چه؟ حاج آقای جوادی‌آملی گفت دو جا می‌شود جلوی تهاجم فرهنگی را گرفت، یکی مساجد و دیگری حسینیه‌ها. یعنی خودش می‌شد یک مرکز انقلابی و فرهنگی. الان چه کار می‌کنیم؟ الان در حوزه کتاب هیچ‌کس به فکر نیست. یک نفر به من گفت شنیده‌ام کتاب کم می‌خرند؟ گفتم نه اینکه کم بخرند، اصلاً نمی‌خرند! الان در فضای مجازی، کانال بیش از ۱۰۰ شاعر وجود دارد. ولی واقعاً این شعرها مانند شعر محرمی است که در کتاب‌ها می‌آید؟ یکی از مقاصدی که ما در آموزش مداحی داریم این است که می‌گوییم مقتل شفاهی ممنوع. شعر شفاهی به این صورت که مثلاً فلان مداح خوانده و شما از روی سی‌دی او بنویسی ممنوع. فقط باید مقتل مکتوب ببینی. همان حرفی که حضرت آقا زد باید اجرا شود. برای کتاب باید یک عزم انقلابی وسط کار بیاید. همین کاری که دکتر ولایتی در خیلی از حوزه‌های ایران و اسلام انجام داده است و موفق بوده‌اند. همین‌ها بیایند این کار را قبول کنند. این تاریخ شفاهی مداحی جزء فرهنگ اصیل ایرانی و شیعی ماست. بیایند این را انجام بدهند و بنویسند. به نظرم حتی در روزنامه خودتان یک ستون به تاریخ شفاهی مداحی اختصاص دهید.

در محرم چقدر شعر برای اهل‌بیت سروده می‌شود؟ خدا شاهد است کثرتی که در حال حاضر شعر اهل‌بیت دارد در هیچ دوره‌ای تجربه نشده است. حضرت آقا به این موضوع هم اشاره می‌کنند. آقای دکتر حسین آهی، پسر بزرگ حاج علی آقا است. ایشان می‌گفت ما با آقا مباحثه می‌کردیم؛ آقا قبول دارند که الان دوره شعری‌ای را شاهد هستیم که در هیچ مقطعی از تاریخ به این اندازه شعر برای اهل‌بیت سروده نشده است. شاید این بیت را در هیات‌ها شنیده باشید؛ دو آرزو به دل مادر جوانش ماند/ کفن برای حسین و حرم برای حسن. این را همه‌جا می‌خوانند، ضرب‌المثل شده است. کسی که این شعر را سروده، علی مشهوری است. ۱۹۰ سال بیشتر نداشته که این را سروده است. شعر اهل‌بیت قبلاً قطره‌چکانی بود؛ الان اهل‌بیت مثل دریا به

شعر و شعرای اهل‌بیت عنایت می‌کنند. البته روایت هم داریم که در آخرالزمان شعر و شاعر زیاد می‌شود. خوب است اوضاع به این سمت متمایل شود. ما هم هر جا کار کردیم ثمرش را دیدیم. ما هر روز که جلو می‌رویم امیدوارتر می‌شویم. هر وقت هم که می‌خواهیم پررو شویم از این بابت که کاری انجام داده‌ایم، خدا یک ورق رو می‌کند. من با یک محققى به نام آقای سیدحسن سجادی که یک طلبه افغانستانی است دوست شدم که سال‌هاست مقیم قم است. من عکس او را نشان بدهم می‌گوید حداقل ۷۰ سال دارد؛ ولی هم‌سن من است. در جنگ افغانستان حضور داشته و در جنگ ایران هم بوده است. او کتابی را به اسم سرهای سرفراز به مدت چهار سال تألیف کرده که قصه سرهای بریده و اسرای اهل‌بیت است. منزل به منزل هر جا که اسرا رفته‌اند، رفته و همه را در آن کتاب آورده است. او می‌گوید چند بار نزدیک بود که ما را بکشند! این کتاب را هشت سال پیش در عراق و سوریه کار کرده است. آری اصلاً ما آمده‌ایم در منازلی که اهل‌بیت بودند تحقیق کنیم؟ هرچه در تاریخ وجود داشته، از همان استفاده کرده‌ایم. آقای سجادی رفته به شکل میدانی کار کرده و به همین دلیل پیر شده است. می‌گفت هر جا می‌رفتم مصیبت را لمس می‌کردم. به لهجه خودشان می‌گوید من مفت برای اهل‌بیت کار می‌کنم. اصلاً کتابش را به کسی نداده است که به او حق‌التألیف بدهد، خودش با پول خودش کار کرده است. چند سال پیش آقای بروجرودی را خواب می‌بیند، که به او می‌گوید برو در لرستان ۱۴ مسجد بساز. تا الان ۳۰ مسجد در این استان ساخته است. اگر کفش و عبا و قبایش را ببینی گریه‌ات می‌گیرد. شهرکی به نام قائم در قم هست که آنجا هستند. بروید یک روز از حسینیه‌شان یک گزارش بگیرید.

ما چند سال است در ایران هیات داریم؟ چرا کسی نمی‌آید عکس‌های هیات‌ها را ثبت و ضبط کند؟ یک مسابقه برگزار کنند که همه عکس هیات‌های خود را همراه با پیرغلامان و مداحان بفرستند. همه اینها تاریخ می‌شود. من یک عکسی را در دفتر حاج منصور ارضی دیدم که مربوط به جمعیت یک حسینیه در تهران بود که ۱۳۰۲ تأسیس شد. دیدم که یک پرچمی را وسط هیات گرفته‌اند و یک بیت را در این سمت پرچم و یک بیت دیگر را در سمت دیگر پرچم نوشته‌اند. آقا نمی‌دانید این بیت‌ها با ما چه کار کردند. دادیم این غزل‌ها را کامل کردند. چه شعرهایی می‌خواندند اینها. کسی که اسم حسین را شنید و اشک نبارید، ز دوستی چه نشانی ز شیعیگی چه علامت؟ قوت کلام را ببینید؛

اصلاً خطابه است. کسی که در کفنش تربت حسین ندارد، چه خاک بر سر خود می‌کند به روز قیامت؟ عکس‌های قدیمی هیات را برده‌اند در موزه‌ها نگهداری می‌کنند. بهترین مقاتل ما در روم هستند. مقتل جابرین عبدا... انصاری را یکی از محققان مقتل می‌گفت از روسیه گیر آورده‌ام.

اینکه می‌گویند فلان روایت سند دارد و فلان روایت سند ندارد، خیلی از منابع ما را با خود برده‌اند. البته این قصه‌ای که راه انداخته‌اند به نام تشکیک در روضه‌ها، این کار انگلیس است. روضه‌ای که موجب وهن اهل‌بیت نباشد و به امام‌شناسی ما ضربه نزند، هیچ مشکلی ندارد. البته به شرط اینکه در کتاب‌ها باشد نه اینکه از خودمان دربیابیم. آیات... میرزا جواد آقای تبریزی می‌گویند از اضعف اسناد روضه بخوانید. از آیات... العظمی بهجت می‌پرسند مقتل معتبر چیست؟ می‌گویند هرچه بزرگان امامیه نوشته‌اند معتبر است. چرا؟ آنها سند دست‌شان بوده، اما الان آنها را برده‌اند. چقدر کتاب برده‌اند، چقدر سوزانده‌اند. من از قدیم روزی‌ام در کتاب بوده است. قبل از سربازی شاگرد کتابفروشی محله‌مان بودم. سال ۶۹ یک نفر کلی کتاب آورد و به ما فروخت. صاحب مغازه ما، کیلویی ۲۵ هزار تومان از او خرید. دیدم در داخل آن‌ها مقتل خطی وجود دارد. هم با جوهر مشکی نوشته شده بود هم جوهر قرمز. چه کاغذی هم داشت. البته این کتاب را از ما دزدیدند. آنقدر از این کتاب‌ها در خانه‌ها وجود دارد. ما فقط یک سال سرچ معمولی در اینترنت انجام دادیم، دیدیم بیش از ۱۰۰ کنگره شعر در کشور برگزار می‌شود. خروجی آنها چیست؟ کمی از این پول‌ها را در راه درست خرج کنید.

گروهی از دوستان رفتند محضر آقا، ما را هم بردند. دو سه ساعت گزارش دادند. آقا گفتند من کار بلد هستم. به صداقت شما هم شکی ندارم. اما خروجی کار شما چیست؟ یعنی اینکه شما به فکر خروجی نبوده‌اید. آقا شما می‌خواهید با جواد حیدری مصاحبه بگیرید؟ در ذهن خودتان در نظر بگیرید که چه خروجی می‌خواهید از این مصاحبه در بیآورید بعد او را دعوت کنید. به بچه‌ها می‌گوییم بیتی که می‌خواهی بخوانی، فکر کن بین چه خروجی‌ای دارد؟ اباحه‌گری را در هیات منجر می‌شود یا نه، منجر به تقوا و معصیت‌گریزی می‌شود؟ مسئولان ما مطلقاً به این مسأله خروجی در مسأله فرهنگی توجهی ندارند. شما می‌خواهید عکس بگیرید، به دنبال چه خروجی هستید؟ خارجی‌ها فوق‌العاده توجه ویژه‌ای به این خروجی دارند. اصلاً ابتدا می‌گویند خروجی من باید این باشد و بعد مراحل را طراحی می‌کنند. اما ما می‌گوییم فقط یک فیلم تولید کنیم. ■

وحدت تشکل‌های ستایشگری در يك شورا

متشکل از مداحان نخبه و سرشناس و پیش کسوت

✚ برنامه ریزی رسانه ای و ساختاری برای تحکیم و تقویت جایگاه شورا در میان تشکل‌ها، مداحان و نهادهای مرتبط
✚ طرح برگزاری نظر سنجی سالانه با موضوع منزلت سنجی ستایشگران اهل البیت علیهم السلام

✚ اجرای پروژه استخراج گزاره های راهبردی
✚ بررسی وضعیت انسجام اجتماعی در میان جامعه ستایشگران، عوامل موثر بر این وضعیت و نقش تشکل های ستایشگران در تقویت انسجام اجتماعی

هم اکنون موضوع ثبت رسمی شورای هماهنگی تشکل های ستایشگران از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی در حال پیگیری است و نیز ایجاد ارتباط و تعامل جدی تر با صدا و سیما جهت معرفی شورای هماهنگی به عنوان شورای عالی تصمیم گیرنده در خصوص فعالیت های مرتبط با ستایشگری اهل بیت علیهم السلام از دیگر اقداماتی است که توسط اعضای شورا در حال انجام است.

موضوع ارائه گزارش جامع مکتوب از فعالیت هر یک از تشکل های فعال در عرصه ستایشگری و نیز گزارش عملکرد شورای هماهنگی تشکل های ستایشگران به مقام معظم رهبری به منظور استحضار معظم له نسبت به اقدامات انجام یافته و بهره گیری از نظرات و منویات ایشان، در دستور کار شورای هماهنگی بوده و در حال پیگیری است. ■

تحکیم و تقویت جایگاه شورا در میان تشکل‌ها، مداحان و نهادهای مرتبط

✚ تدوین فهرست مسائل و چالش های اصلی فضای ستایشگری
✚ تدوین فهرست اقدامات ملی که برای رفع مسائل و چالش ها می توان انجام داد
✚ تقسیم کار بین تشکل ها

هیئت اندیشه ورزی شورای هماهنگی تشکل‌ها

به منظور ایجاد نگرش علمی به موضوعات دارای اهمیت و اولویت در کنار شورای هماهنگی تشکل‌ها، هیئت اندیشه ورزی شورا در سال ۱۳۹۶ به طور جدی فعالیت خود را آغاز نموده و بنا بر علاقمندی هر یک از تشکل‌ها و نظر مساعد سایر اعضای شورا، ترکیب اعضای هیئت اندیشه ورزی شورا مشخص شد.

اعضای هیئت اندیشه ورزی شورا عبارتند از:
علی اکبر مداحی؛ دبیر ستاد مرکزی هیئت رزمندگان اسلام

میثم غضنفری؛ مدیر عامل بنیاد دعبل خزاعی
جواد حیدری؛ مدیر عامل مجمع شاعران آئینی
سید علی قریشی؛ مسئول موسسه قدیم الاحسان
مجتبی روشن روان؛ رئیس سازمان بسیج مداحان

رحیم آفروش؛ معاون جامعه ایمانی مشعر

مهم ترین موضوعاتی که در دستور کار هیئت اندیشه ورزی قرار گرفته است:

✚ طرح تشکیل مجمع مشورتی نمایندگان

شورای هماهنگی تشکل های ستایشگران اهل البیت در بهمن ماه سال ۱۳۹۱ و به منظور پرهیز از هر گونه موازی کاری در عرصه مداحی تشکیل شد. اهداف این شورا را این گونه می توان نام برد:

✚ تدوین و اعمال راهبردهای کلان فرهنگی
✚ سازمان دهی و تقسیم کار ملی
✚ نظارت و ارزیابی راهبردی

همه تشکل‌هایی که در عرصه مدح و مداحی با گستره ملی مشغول به فعالیت هستند به عضویت آن درآمدند. این شورا در سال ۹۶ با برگزاری ۹ جلسه به ادامه مباحث خود پرداخت و اعضای آن در جریان فعالیت های سایر تشکل ها قرار گرفته و در خصوص موضوعات و مسائل متبایه جامعه مداحی بحث و تبادل نظر نمودند. مهم ترین موضوعاتی که تاکنون در دستور کار شورا بوده است عبارتند از:

✚ آشنائی با عملکرد هر یک از تشکل های فعال در عرصه مداحی و شعر آئینی

✚ تبادل اطلاعات و تحلیل از فضای جامعه مداحی

✚ تعامل با شورای عالی انقلاب فرهنگی برای تنظیم یک سند ملی

✚ بررسی روش های پیش گیری از آسیب های مداحی و احتمالاً برخورد با آسیب ها

✚ یک بار تجربه برگزاری همایش مشترک صدور سه بیانیه

✚ ثبت رسمی شورای هماهنگی تشکل های ستایشگران

✚ برنامه ریزی رسانه ای و ساختاری برای

گزارش دومین دوره‌ی جایزه‌ی دعبل

کتاب سال عاشورا

مراحل مقدماتی دومین دوره‌ی جایزه‌ی دعبل با هدف شناسایی و تقدیر از برترین آثار مکتوب در حوزه‌ی امام حسین (ع) و عاشورا از مهرماه ۱۳۹۴ و با پایان کار نخستین دوره‌ی جایزه آغاز شد. رصد مستمر بازار نشر و خرید نوبه‌ای آثار مرتبط و برقراری ارتباط با نویسندگان و پژوهشگران، مهم‌ترین اقدام دبیرخانه در فاصله‌ی برگزاری دو دوره بود.

تشکیل شورای سیاستگذاری. در ماه‌های آغازین سال ۱۳۹۵، تشکیل شورای سیاستگذاری و تعیین مدیران گروه‌ها در دستور کار هیئت علمی بنیاد دعبل قرار گرفت و متعاقب آن، طبق روال آیین‌نامه‌ی جایزه، شورای سیاستگذاری با نفر عضو تشکیل شده و فعالیت خود را آغاز کرد.

فراخوان. طبق زمان‌بندی، فراخوان دومین دوره، در بهمن‌ماه ۱۳۹۵ منتشر شده و از طریق روابط عمومی به رسانه‌ها و خبرگزاری‌ها اطلاع‌رسانی شد. شناسایی و تهیه‌ی آثار. به دو شکل: اول ارسال توسط مؤلفان و ناشران، و دوم خرید توسط دبیرخانه‌ی جایزه صورت گرفت. تا پایان مهلت فراخوان در ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۶، جمعاً ۳۴۳ عنوان اثر در دبیرخانه‌ی جایزه به ثبت رسید. آماری که نشانگر مجموع کتاب‌هایی است که از آغاز سال ۱۳۹۴ تا پایان سال ۱۳۹۵ در ایران، با موضوع امام حسین (ع)، عاشورا و ادبیات، هنر و آیین‌های عاشورایی منتشر شده است. از این تعداد - همان‌طور که در جدول و نمودار شماره ۱ آمده است - بیش‌ترین تعداد متعلق به پژوهش‌های فرهنگی (۶۹ عنوان) و پس از آن کتاب‌های شعر (۶۵ عنوان) بوده است. پژوهش‌های تاریخی و کتاب‌های داستان کودک به ترتیب با ۴۴ و ۴۲ عنوان در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. پایین‌ترین آمار آثار ثبت‌شده متعلق است به رشته‌های عکس و تجسمی (هر کدام ۲ عنوان) و پژوهش هنری (۴ عنوان). در رشته‌های شعر کودک، خوش‌نویسی و ترجمه از فارسی هم هیچ اثری شناسایی و ثبت نشده است.

مراحل داوری. از ابتدای خردادماه ۱۳۹۶، فرایند تفکیک آثار براساس رشته‌های ۱۹ گانه و متعاقب آن داوری اولیه آغاز شد. در نخستین مرحله‌ی داوری، ۲۴۳ اثر از گردونه‌ی کار خارج شده و ۱۰۰ اثر به مرحله‌ی دوم راه یافتند. داوری‌های مرحله‌ی دوم نیز به حذف ۵۹ اثر انجامید و نهایتاً ۴۱ اثر به‌عنوان نامزد به مرحله‌ی نهایی راه یافتند (جدول شماره ۲). داوری‌های این مرحله توسط گروهی متشکل از ۳۲ داور و به‌طور مجزا در پنج گروه (فرهنگ و تاریخ، ادبیات، هنر، ترجمه و کودک و نوجوان) صورت پذیرفت (جدول شماره ۳). نهایتاً پس از بررسی‌های دقیق و ارزیابی آثار راه‌یافته به مرحله‌ی پایانی، نهایتاً ۷ اثر در ۷ رشته به‌عنوان برگزیده و ۱۱ اثر در ۸ رشته به‌عنوان شایسته‌ی تقدیر انتخاب شدند (جدول شماره ۴).

اختتامیه. دومین دوره‌ی جایزه‌ی دعبل (کتاب سال عاشورا) با برگزاری اختتامیه در ۱۴ شهریور ۱۳۹۶ و معرفی‌منتخبان به کار خود پایان داد. ■

منتخبان نهایی

رد	گروه	رشته	عنوان اثر	پدیدآور	ناشر	نتیجه	
۱	فرهنگ و تاریخ	مقتل	—				
۲		تصحیح	تصحیح و منبع‌شناسی کتاب الملهوف	مصطفی صادقی کاشانی	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی	برگزیده	
۳		پژوهش تاریخی	—				
۴		پژ و هش	سلوک ماتم	سیدمسعود عمرانی	خیمه	شایسته‌ی تقدیر	
۵		فرهنگی	عار یا شعار	مهدی مسائلی	آرما	شایسته‌ی تقدیر	
۶		پژ و هش اجتماعی	فرهنگ سوگ شیعی	محسن حسام مظاهری	خیمه	برگزیده	
۷	ادبیات	شعر	آتش مهر	غلامرضا سازگار	ستاره قطبی	برگزیده	
۸		نوحه	مراثی خوشدل	مهدی آصفی	ستاره قطبی	برگزیده	
۹		ادبیات داستانی		فردا مسافر	مریم راهی	نیستان	شایسته‌ی تقدیر
۱۰				شب‌های حرم‌خانه	مریم بصیری	اسم	شایسته‌ی تقدیر
۱۱		ادبیات نمایشی		اسب‌ها	محمد رحمانیان	نیلا	برگزیده
۱۲				هفده مجلس شبیه‌خوانی	مرید قنبری ننیز	اطلاعات	شایسته‌ی تقدیر
۱۳		پژوهش ادبی		محتشم‌نامه	مهدی امین فروغی	دفتر نشر فرهنگ اسلامی	شایسته‌ی تقدیر
۱۴				بند بند عشق	حمیدرضا جدیدی	چکامه باران	شایسته‌ی تقدیر
۱۵		خوشنویسی	—				
۱۶		عکس	دهم ماه	سعید کیایی	خیمه	شایسته‌ی تقدیر	
۱۷	هنر	تجسمی	تحلیل زیبایی‌شناختی و روایت نقاشی - نمایشی تابلوی عزیمت مسلم بن عقیل از مدینه به کوفه	اردشیر صالح‌پور	پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری	شایسته‌ی تقدیر	
۱۸		پژوهش هنری	آموزش موسیقی پیش‌خوانی	اسدالله علی‌عسگری رنانی	نقش نگین	شایسته‌ی تقدیر	
۱۹	کودک و نوجوان	شعر کودک و نوجوان	—				
۲۰		داستان کودک و نوجوان	پیامبر و فرزندانش	نقی سلیمانی	امیرکبیر	شایسته‌ی تقدیر	
۲۱		تصویرگری کتاب کودک و نوجوان	پیامبر و فرزندانش	رضا مکتبی	امیرکبیر	برگزیده	
۲۲		به فارسی	روضه الاحباب	مظهر ادوای	بنیاد پژوهش‌های اسلامی	برگزیده	
۲۳	ترجمه	از فارسی	—				

خاطرات استاد سازگار از مرحوم چایچیان؛ چراغی چهارراه مولوی

ایشان سالهای 50 به هیئت مهدویه می آمد و من هنوز ایشان را نمی شناختم. حسان شعر می خواند و او هم من را نمی شناخت. بعداً که مقابل ایشان ...

اراحه مطهر

راز و رمز ماندگار هنر استاد فرشچیان/ روایتی شنیدنی از طراحی ضریح امام رضا(ع) و خلق تابلوی عصر عاشورا

هیات های مذهبی نباید بودجه بگیر نهادهای حاکمیتی و عمومی باشند

حجت الاسلام والمسلمین خاموشی: فعالیت های مردمی در زمینه قرآنی تقویت شوند

آیت الله استادی: نباید لعن و سب علنی و در کتب بیان شود

پادداشت

نقش تاثیرگذار خایره دعبل در بهبود پژوهش های عاشورایی

پادداشت حجت الاسلام والمسلمین مازنی عضو کمیسیون فرهنگی مجلس درباره خایره دعبل خراعی/ نقش تاثیرگذار خایره دعبل ...

عکس

گزارش

« هیات های مذهبی نباید بودجه بگیر نهادهای حاکمیتی و عمومی باشند »
 رقم کمک ها از 100 میلیون تومان تا 11 میلیارد تومان متفاوت بود. برای مثال در یکی از بندهای این لیست، ...

تازه ها

۱. بادی از احمد عزیزی در «ملکوت تکلم»
۲. خاطرات استاد سازگار از مرحوم چایچیان؛ چراغی چهارراه مولوی
۳. معافیت زائرین اربعین از پرداخت عوارض خروج

دعبل در فضای مجازی

پایگاه اطلاع رسانی بنیاد دعبل خراعی با آدرس deabelnews.ir با هدف انعکاس گزارش ها و اخبار جامعه مداحان کشور و نیز انتشار خبرهای مربوط به تشکل های ستایشگری فعالیت می کند.

در سال ۹۶ در این سایت علاوه بر اخبار، گزارش ها و گفتگوهای مرتبط، فیلم و عکس های مناسبی نیز منتشر شد. انتشار گزارش جلسات و برنامه های بنیاد دعبل مانند شورای تشکل های ستایشگری، هیئت علمی، گفت و گوی آیینی، هیئت مداحان و ... نیز بخش دیگری از مطالب این سایت را تشکیل می دهد. در بخش ویدئو معمولاً فیلم هایی از مداحی مداحان در بنیاد دعبل یا فیلم هایی از مداحی پیرغلامان منتشر می شود.

پرونده های «گفتمان سازی» و «محرم ۹۶ در رسانه ها» دو نمونه از پرونده های مهمی است که در سایت کار شده است. فایل pdf صفحات مجله دعبل نیز در بخشی مجزا در سایت منتشر و در دسترس علاقه مندان قرار می گیرد.

در کنار سایت، کانال تلگرام بنیاد دعبل نیز با آدرس <https://telegram.me/deabelnews> و با انتشار مطالب متنوعی در حوزه های آموزش مداحی، اخلاق، مناسبت ها، اشعار و اخبار بنیاد دعبل سعی در ارتقای سطح مداحان و نیز اطلاع رسانی اخبار جامعه مداحان دارد. صوت ها و فیلم هایی از مداحی ستایشگران که عموماً تولیدی بنیاد است جهت استفاده همه اعضای کانال منتشر می شود. اطلاعیه های مهم بنیاد مانند موارد مرتبط با بیمه و بیمه تکمیلی نیز از طریق همین کانال به اطلاع اعضا می رسد.

فصلنامه دعبل

از فصلنامه دعبل که با امتیاز رسمی از وزارت ارشاد منتشر می شود تا به حال ۶ پیش شماره و ۲ شماره اصلی منتشر شده است. در این مجله مطالب متنوعی از جامعه مداح کشور، رویدادهای هیئات، مقالات و یادداشت های عاشورایی، مصاحبه هایی با مداحان و پیرغلامان و نیز مطالب و گزارش هایی درباره بنیاد دعبل منتشر می شود.

این مجله در ۳۲ صفحه و تمام رنگی چاپ می شود و برای اعضا ارسال می گردد. ■

دیدار با پیر غلامان و ارتباط با مداحان

فعالیت‌های دینی با مشارکت اصحاب رسانه و مدیران تشکل‌ها و فعالان عرصه‌ی ستایشگری از سال ۹۵ کلید خورد. در سال جاری و در آستانه برگزاری کتاب سال عاشورا نشست با حضور دکتر محمد رضا سنگری، دکتر اسماعیل امینی و جناب آقای علی عظیمی رییس هیئت

به نام مانند حاج مهدی آصفی، حاج حمید منتظر، حاج سید علی سادات رضوی، حاج سید احمد صالحی خوانساری، حاج محمود تاری و ... در طول سال جاری برگزار گردید.

گفتگوی آیینی

گفتگوی آیینی برنامه‌ای است در حوزه

عیادت و دیدار پیر غلامان اباعبدالله یکی از کارهایی است که توسط بنیاد دعبل خزاعی از دیر زمانی و توسط مرحوم حاج علی آهی پایه گذاری شده است و تا به حال ادامه دارد. در سال ۹۶ و با حضور کارکنان بنیاد دعبل از ۷ نفر از پیر غلامان حسینی (ع) عیادت به عمل آمد.

بزرگانی مانند استاد حاج علی انسانی و کسانی مانند حاج محمد خدابخشی طائمه که در دی ماه ۹۶ از دنیا رفت. اسامی سایر پیر غلامانی که امسال توفیق حضور در خدمت شان را داشتیم عبارتند از: غلامرضا کوشک سرایی، سید عباس طباطبایی، سید عباس حسینی، احمد شعرباف اکبری و ... در ضمن این طرح مهم از سوی نمایندگان استانی بنیاد دعبل در دستور کار قرار دارد و نمایندگان با حضور در منازل پیرغلامان استانی و شهرهای تابعه به تکریم ایشان می پردازند.

هیئت مداحان

بنیاد دعبل این افتخار را دارد که هر ماه میزبان هیئات جامعه‌ی مداحان استان تهران است. هیئاتی مانند جامعه مداحان صبح دوشنبه (غرب تهران) به زعامت استاد حاج اکبر بازوبند، هیئت جامعه مداحان صبح یکشنبه (شرق تهران) به زعامت حاج سید احمد هاشمی که در سال ۹۶ هم میزبانان بودیم. هیئت خادمین بنیاد دعبل نیز که به صورت ماهیانه می باشد با استقبال جمعی از مداحان و حضور مداحان

مدیره بنیاد دعبل خزاعی برگزار شد. گفت‌وگوی آیینی در سال آینده با رویکردی نو ادامه خواهد یافت.

درس گفتارهای استاد شفیعی سروستانی
این سلسله جلسات که از سال پیش به صورت مداوم و ماهانه برگزار می‌شد با آغاز سال ۹۶ روند خود را ادامه داد. این سلسله بحث‌ها در ۸ جلسه عمومی با حضور مداحان و ستایشگران در روزهای چهارشنبه برگزار شد. در این جلسات استاد شفیعی سروستانی به طرح مباحث با موضوع مهدیت، موعود شناسی، آخر الزمان و ... پرداختند. بسیاری از ابهامات درباره‌ی موضوع مهدویت با برگزاری این کلاس‌ها همراه با مشاهدات عینی و پخش تصاویر و کلیپ‌های مربوط به موضوعات به طور واضح بررسی شد.

صور مرتبه

برای تولید محتوای مناسبی، بخش رسانه ای بنیاد دعبل ویژه برنامه‌ای با عنوان صور مرتبه تدارک دید که در سالن اجتماعات بنیاد و با حضور مداحان سرشناس و پیشکسوتان به بحث و بررسی و نیز تولید کلیپ‌های مناسبی انجامید. ارائه کلیپ‌های ۵ تا ۸ دقیقه‌ای به مناسبت‌های مختلف مانند ولادت حضرت زینب، ایام محرم و صفر، اربعین حسینی، ولادت حضرت زهرا، فاطمیه و ... با حضور حاج سید علی سادات رضوی، حاج حمید منتظر، حاج کاظم دانایی، حاج سید احمد صالحی، حاج حیدر توکلی، حاج منصور زمان شعار، حاج سید اکبر رضوی و ... در راستای همین طرح در کانال و سایت بنیاد دعبل بارگزاری و به روز رسانی شد. ۱۵ برنامه مناسبی تا به حال از این بزرگواران تهیه و تدین شده است.

نشست شورای هماهنگی رسانه‌های عترتی (بانوان)

در راستای همفکری و تشکیل شورای هماهنگی اهالی رسانه، نشست شورای رسانه‌های عترتی با حضور بانوان خبرنگار خبرگزاری‌ها و روزنامه‌ها و همچنین موثرترین حوزه‌های دینی و عترتی در دو جلسه برگزار شد تا با ارائه راهکارهای پیشنهادی و انتخاب موضوعات واحد در ایام خاص نتیجه‌بهتری به دست بیاید. این گروه از همکاران اصحاب رسانه در سال جاری برای برخی از اقدامات مهم بنیاد دعبل به نحو احسن همکاری داشته‌اند که در روز خبرنگار از ایشان تقدیر و تشکر به عمل آمد. ■

چرا زمان دقیق شهادت دخت

کدام روایت صحیح است؟

در رابطه با نظر شیعه درباره‌ی این تاریخ، روایات صحیحی از ائمه‌ی اطهار ذکر شده است. ابوالفرج اصفهانی مبنای عقیده‌ی خود را حدیثی از امام باقر علیه السلام قرار داده است که می‌فرماید: زمان رحلت صدیقه کبری (س) سه ماه بعد از رحلت پیامبر مکرم اسلام صلی‌الله علیه و آله بود. همچنین مرحوم طبری در کتاب دلایل الامامه روایاتی از حضرت امام صادق علیه السلام نقل می‌کند که حضرت می‌فرماید: حضرت صدیقه طاهره علیها سلام در ماه جمادی‌الآخر روز سه‌شنبه، سه روز از ماه گذشته در سال یازده هجری از دنیا رفتند؛ بنابراین روایات، زمان وفات صدیقه کبری،

شهادت غریبانه حضرت زهرا (س) در فاصله کمی از رحلت پدر گرامی‌شان اتفاق افتاده است؛ اما تاریخ دقیق شهادت ایشان در میان روایت‌های مورخان متفاوت است.

مبهم بودن تاریخ تولد و تاریخ وفات

اختصاص به حضرت صدیقه طاهره (س) و سایر امامان علیهم‌السلام، ندارد، بلکه خیلی از شخصیت‌های دیگر نیز این‌گونه می‌باشند، مثلاً درباره تاریخ تولد و وفات پیامبران و همین‌طور شخصیت‌هایی دیگر نیز این ابهام وجود دارد. از جمله تاریخ ولادت رسول خدا که اهل سنت ۱۲ ربیع‌الاول، ولی شیعیان تاریخ ولادت حضرت را هفدهم ربیع‌الاول می‌دانند. تاریخ زندگی‌نامه امامان هم از این امر مستثنا نیست.

۹۵ روز بعد از رحلت پیامبر دانسته شده است. اما روایات دیگری در منابع هست که این زمان را بیست روز کمتر و ۷۵ روز می‌داند. مرحوم کلینی در کتاب خود روایتی از امام صادق علیه‌السلام نقل کرده است که می‌فرماید: توقف فاطمه (س) در این دنیا پس از پدر گرمی‌اش ۷۵ روز بود.

علت اختلاف‌ها در زمان شهادت چیست؟

در این مورد می‌توان به چند عامل اشاره کرد که البته هرکدام از این موارد، نیاز به بحث تفصیلی و مجزایی دارد ولی ما به همین مقدار کوتاه بسنده می‌کنیم:

۱. یکی از علل ابهام تاریخ ولادت و شهادت امامان علیه‌السلام، این است که در آن زمان وسایل ثبت و ضبط - مثل امروز - وجود نداشت تا به‌طور دقیق این مسائل را تدوین و ثبت کنند. با نبود اداری ثبت بعد از گذشت

در نوشته‌های عربی قدیم از نقطه استفاده نمی‌شده است و کلیه حروف دارای نقطه نبودند، به همین خاطر اعداد «هفتاد» (سبعون) و «نود» (تسعون) در زبان عربی مانند هم نوشته می‌شده است که برای تاریخ نویسان دوره‌های بعد قابل تشخیص از هم نبوده است. باین‌حال به نظر می‌رسد بر اساس روایت‌های مختلف مورخان شیعه، احتمال شهادت حضرت زهرا (س) در فاطمیه دوم یعنی ۹۵ روز پس از رحلت پیامبر صلی‌الله علیه و آله بیشتر باشد. هر چند علما و بزرگان دینی توصیه به پاسداشت و عزاداری در هر دو تاریخ داشته‌اند.

۳. در آن زمان شخصیت نگاری چندان مورد توجه نبود، حال اینکه امروزه شخصیت نگاری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد تا جایی که بعضی اشخاص، شخصیت نگاری را حرفه‌ای خود قرار داده‌اند و کتاب‌های مفصلی نیز در این رابطه نگاشته شده است.

۴. در طول تاریخ برخی از حوادث مربوط

صادق علیه‌السلام در روایت‌های زیادی تأکید بر عزاداری بر وجود مقدس اباعبدالله الحسین علیه‌السلام می‌کنند. معلوم می‌شود مسئله‌ی عزاداری بر سیدالشهدا علیه‌السلام، یا نبوده و یا بسیار کم‌رنگ بوده که حضرت تأکید بر انجام آن می‌کردند. وقتی مسئله‌ی عزاداری و مجلس ختم و امثال‌ذلک در کار نباشد، به‌طور طبیعی، تاریخ و شهادت اهل‌بیت علیهم‌السلام، از یادها خواهد رفت و البته به‌طریق اولی، تاریخ موالید اهل‌بیت علیهم‌السلام هم به فراموشی سپرده خواهد شد.

۵. از سوی دیگر برخی از آثار و منابع که ممکن است، تاریخ ولادت و شهادت امامان در آن‌ها ثبت و ضبط شده بود، از بین رفته و در اختیار ما نباشد. چون بسیاری از کتب شیعه در آتش سوخت و خاکستر شد.

۶. یکی دیگر از علل اختلاف در نقل‌های تاریخی اختلاف در وجود روزشمارهای مختلف است. مثلاً بعضی از مورخین برحسب ماه شمسی و برخی برحسب ماه قمری و برخی برحسب ماه میلادی و برخی برحسب ماه‌های رومی، تاریخ‌نگاری کرده‌اند. لذا این اختلاف در نحوه تاریخ‌نگاری، موجب ایجاد نقل‌های تاریخی مختلف شده است.

۷. از دیگر علل اختلاف در نقل‌های تاریخی می‌توان به وجود کذابین در هر عصر اشاره کرد که اینک در روایتی از امام معصوم علیه‌السلام وارد شده که در زمان هر کدام از ما اهل‌بیت، یک کذاب وجود داشته که جعل کذب می‌کرده است؛ و هیچ بعدی ندارد که کذابین در مورد تاریخ ولادت و شهادت اهل‌بیت علیهم‌السلام هم جعل روایت کنند و دروغ‌پردازی کنند. ولی در عین حال تاریخ زندگی امامان ما نسبت به بعضی از شخصیت‌ها دیگر روشن و شفاف‌تر است. بیشتر علمای شیعه درباره یک قول مربوط تاریخ تولد و شهادت امامان اتفاق نظر دارند، یعنی یک قول از شهرت بیشتری برخوردار می‌باشد. البته در این زمینه جای کار وجود دارد و می‌توان این نقل‌های تاریخی را جمع‌آوری و به‌گونه‌ای باهم جمع کرد که اینک فقهای ما روایات متعارض باب احکام را جمع‌آوری و به‌گونه‌ای باهم سازش داده‌اند. ■

سرپیامبر (س) مشخص نیست؟

یک نسل، تاریخ از بین می‌رود و طبیعی است که به فراموشی سپرده شود.

۲. با وجود اینکه علمای شیعه و سنی به خاطر شرایط خاص روزهای پس از رحلت پیامبر اکرم صلی‌الله علیه و آله و شهادت و تدفین مخفیانه و شبانه حضرت زهرا (س) روایت‌های مختلفی از تاریخ شهادت آن حضرت ذکر کرده‌اند؛ اما شاید بتوان گفت بزرگ‌ترین دلیل این اختلاف، شیوه نگارش و رسم‌الخط خاص آن زمان بوده است. در عرف، به دهه دوم جمادی‌الاول، از دهه تا بیستم جمادی‌الاول که بنا بر قول ۷۵ روز، شهادت آن بانوی بزرگوار در آن واقع شده است دهه فاطمیه اول و به دهه اول جمادی‌الثانی از اول تا دهه جمادی‌الثانی که طبق قول ۹۵ روز، شهادت حضرت زهرا (س) در آن واقع شده است، دهه فاطمیه دوم گفته می‌شود.

رسانه‌های همگانی و ابزارهای نوین اطلاع‌رسانی را دیگر باید جزئی از زندگی مردم دانست و پذیرفت که آنها هستند و به شدت اثرگذارند. البته تنها پذیرفتن این امر کافی نیست و باید شیوه تعامل و استفاده درست از این ابزارها را نیز مانند هر پدیده دیگر فراگرفت.

در حوزه هیئت و مجالس مذهبی هم نقش رسانه‌ها هر روز بیشتر و مهمتر می‌شود. جذابیت این حوزه هم از آنجا ناشی می‌شود که تا کنون برخلاف همایش‌ها و میتینگ‌ها سیاسی یا فرهنگی، رسانه‌ها کمتر اجازه و یا امکان حضور را داشته‌اند و حالا که راه باز شده همه فکر می‌کنند سنگر غیرقابل فتحی، فتح شده یا باب پستویی گشاده شده و سرک کشیدن به این پستو، برای هر کسی جذاب است.

نگاهی مختصر داریم به چند نکته که در باب رسانه و هیئت باید مورد دقت قرار گیرد و احیانا تصمیمی گرفته شود.

وضعیت موجود رسانه‌های هیئتی / رسانه‌های نوین

تا قبل از سال ۱۳۹۰ تنها ماهنامه خیمه بود که بطور اختصاصی به حوزه هیئت می‌پرداخت و عمده مطالبش حول این محور بود، اما با رونق گرفتن فضای مجازی، سایت‌هایی هم وارد این

کرده‌است. عکسهایی از افراد هنگام اشک ریختن، بر سر و سینه زدن، دعا کردن و ... به وفور منتشر شد و از طرفی مداحان نیز بر انتشار تصاویرشان حساس‌تر شدند و حالا دیگر نور مجلس و دکور پشت مداح هم اهمیت دو چندان پیدا کرد.

در کل عکاسی از مراسم هیئات هم مردم بیرون را با آنچه در این جلسات می‌گذرد آشنا کرد و هم باعث آشکار شدن مشکلات جلسات هم شد. رفتارها و حرکات ناپسند در حین سینه زنی، خواندن اشعار و سبک‌های نامناسب، ژست و لباس مداح، کیفیت صوت هیئت و ... همه و همه پرده از روی رازی برداشت که نباید مکشوف می‌شد. تصور هم سخت است که عکس و فیلم مجلسی خصوصی که برای افرادی خاص که با آمادگی قبلی جمع شده‌اند در تیراژ میلیونی منتشر شود و در فضای مجازی دست به دست بچرخد. در همین فضا است که ناله‌های آنجانی و بر سر و سینه زدن‌های داخل هیئت برای کسی که روی نیمکت پارک لم داده عجیب و گاهی مسخره‌آمیز است.

شاید بتوان گفت ورود هیئات و مداحان به وادی رسانه‌های نوین بیش از فایده، ضرر و آسیب با خود به همراه داشته است.

۳. آینده هیئت و رسانه و

تاملاتی در باب هیئت و رسانه

سعید موسوی

لزوم تدوین راهبرد

با توجه به موارد گفته شده به نظر می‌رسد وضعیت رسانه‌های مذهبی و هیئتی نیاز به بررسی بیشتر دارد و تدوین راهبرد رسانه‌ای و تشکیل شورا و تشکل‌های رسانه‌های مذهبی ضروری است. با روندی که این رسانه‌ها پیش می‌روند به سرعت از رسالت اصلی یک رسانه فاصله می‌گیرند و به طور کامل در دام تبلیغ افراد و گروه‌ها و طیف‌ها می‌افتند و به تربیونی برای افراد خاص ولو مذهبی و هیئتی تبدیل می‌شوند و از سوی دیگر تصویری که توسط این رسانه‌ها در ذهن عموم جامعه از هیئت‌ها ساخته می‌شود یک تصویر ناقص و مخرب است.

شیوه فعلی انعکاس هیئت‌ها در رسانه‌ها وجه دیگری نیز دارد و آن تغییراتی است که در هیئت‌ها و مداحی‌ها به دلیل انتشار عمومی‌شان بوجود می‌آید. رسانه‌ها به مخاطب بیشتر احتیاج دارند و باید در هیئات حضور یابند، هیئت‌ها نیز به جمعیت بیشتر نیازمندند. پس هیئات برای جذب جمعیت به سمت ارضای مخاطب در سبک و شعر و دکور و صوت می‌روند و هر روز بیشتر از اصالت و سنت‌های گذشته فاصله می‌گیرند. و ناخودآگاه این مداح و سخنران و هیئت است که به دنبال ذائقه مخاطب می‌دود تا او را راضی کند.

عرصه شدند و به انعکاس برنامه‌های عزاداری در هیئات و مداحان پرداختند. گرچه اولویت اول همه این رسانه‌ها کلیک بیشتر بوده و گاهی برای جلب مخاطب به رسانه‌های زرد اما ظاهراً مذهبی تبدیل می‌شوند.

اکنون اما با قوت گرفتن رسانه‌های نوین اطلاع‌رسانی مانند تلگرام و اینستاگرام، هر هیئت یا مداحی برای خود صاحب رسانه شد و انعکاس تصاویر و فیلم‌های عزاداری‌ها چند برابر شد و رقابت شدیدی بین مداحان و منبری‌ها در جذب مخاطب یا همان فالوئر بیشتر شکل گرفت و همین رقابت آغاز آسیب‌هایی شد که در بندهای بعدی به آنها می‌پردازیم.

مخاطرات و مشکلات

هیئت و محفل ذکر و توسل یک مجلس معنوی است که ارزشش به اخلاص افراد است، خاموش کردن چراغ‌ها در زمان روضه و ... هم خود بسترسازی برای دفع آسیبی مانند ریا است. وقتی بنا بر این باشد که تصاویر این محافل معنوی در فضای عمومی منتشر شود چه بسا معادلات به هم می‌خورد و آن چیزهایی که قبلاً اصل بر پنهان ماندنشان بود اکنون نمایش و انعکاس‌شان اهمیت پیدا

دو خلاء مهم در این حوزه عدم وجود استراتژیست رسانه‌ای و به تبع آن نداشتن استراتژی رسانه‌ای است. اگر این دو اتفاق نیفتد به زودی با اتفاقاتی مواجه خواهیم بود که کنترل کردنش غیرممکن خواهد بود. رسانه‌ها با استراتژی مناسب و دقیق می‌توانند در ذائقه مخاطب و در حرکت هیئات موثر باشند.

بحران مخاطب

نکته مهمی که در تحلیل وضعیت رسانه‌های هیئتی و مذهبی نباید نادیده گرفت بحران مخاطب است. بحران مخاطب، هم به معنای کمبود مخاطب است و هم به معنای مخاطبی است که جامعه هدف نیست. مثلاً دیده‌ایم که گاهی همایشی در زمینه حجاب برگزار می‌شود و وقتی به شرکت‌کنندگان نگاه می‌کنیم مشخص می‌شود که عموماً زنان و دختران محجبه و چادری هستند و از مخاطب اصلی خبری نیست. مخاطب رسانه‌های هیئتی هم عموماً همان هیئتی‌ها و مذهبی‌ها هستند که دوست دارند عکس ستاره‌هایشان (مداحان) و هیئت‌شان را در رسانه‌ها ببینند. یا برای شنیدن جدیدترین سبک‌ها و نوحه‌ها به این رسانه‌ها سر می‌زنند. یعنی در واقع پیام در دایره بسته مخاطبان ثابت محدود شده است.

شاید عمده دلیل این نقص تبلیغاتی بودن اکثر این رسانه‌ها است. یعنی آنچه انتشار می‌یابد عکس و صوت و فیلم است و از محتوای اثر گذار، نقد منصفانه و یا مطالبه جامعه مداح خبری نیست. البته بحث نقد هیئت‌ها و مداحان به دلیل هزینه زیاد و کم‌تحمیلی‌ها مدت‌هاست که منتشر نمی‌شود و اگر نقدی هم باشد از سوی رسانه‌های سیاسی و جناحی است و نفعی برای مجالس سیدالشهدا ندارد.

نقش شهروند - خبرنگار

شاید انتشار مجله یا راه‌اندازی سایت از عهده هر کسی برنیاید اما تاسیس کانال تلگرامی و یا پیج اینستاگرامی کار ساده‌ای است که از عهده هر کسی برمی‌آید. یعنی هر فرد برای خود رسانه‌ای دارد و می‌تواند هر چه دوست دارد منتشر کند. در این وضعیت نقش شهروند - خبرنگار بسیار پررنگ‌تر از قبل می‌شود.

هر کسی می‌تواند مداحی کند و منتشر کند، شعر بگوید و منتشر کند یا به هیئتی برود و آنچه می‌بیند را منتشر کند. برخی از این رسانه‌های شخصی مخاطب میلیونی دارند و با استقبال مواجه شده‌اند، اما جای نگرانی انجامست که مدیران این رسانه‌های شخصی هیچ آموزش رسانه‌ای ندیده‌اند و سواد رسانه ندارند و تنها منتشر کننده مشاهدات خود هستند. و بی توجه به نقش تصاویر از تصورات افراد، به دنبال دیده شدن اثر خود و در نهایت شهرت خود هستند؛ به هر قیمتی.

مسلماً محدود سازی راهکار مناسبی نخواهد بود اما آموزش استفاده از ابزارهای نوین اطلاع‌رسانی از نان شب واجب‌تر است.

تأثیر فضای مجازی در تحلیل کارشناسان

عموم تحلیل گران و جامعه شناسان در تحلیل هیئت‌ها، بر اساس تصاویر و خبرهایی که می‌شنوند قضاوت می‌کنند و کمتر از حضور مستقیم در متن و بطن هیئات بهره می‌برند. عمده داده‌های این تحلیل گران مطالب و تصاویری است که در سایت‌ها و کانال‌ها منتشر می‌شود و به دلیل تفاوت در فضا و جو و اتفاقات ماقبل و مابعد این جلسات، تحلیل‌های دقیقی ارائه نمی‌شود و چه بسا فاصله فراوانی با اصل داستان داشته باشد.

این حقیقتی انکار ناشدنی است که آنچه از حضور در یک جلسه یا مراسم به دست می‌آید زمین تا آسمان با آنچه از دیدن یا شنیدن غیر مستقیم و گزینش شده آن جلسات دریافت می‌شود تفاوت دارد. نکته مهم این است که رسانه‌های هیئتی داده‌های ذهن تحلیل گران و جامعه شناسان را می‌سازند و آنها عموماً نسخه‌هایی می‌پیچند که کارآیی ندارد چون تصویری که رسانه‌ها منعکس می‌کنند و به عنوان اطلاعات اصلی استفاده می‌شود با واقعیت فاصله دارد.

بسیاری از سوگیری‌های منفی و مثبت جامعه درباره هیئت‌ها و مداحان نیز براساس همین انعکاس‌های ناقص و ناشیانه در رسانه‌ها می‌باشد.

غلبه فرم بر محتوا

هنوز هستند هیئت‌ها و مداحانی که محتوا محورند و شعر و پیام برای‌شان در اولویت است اما هیئت‌هایی که به حاشیه‌ها توجه دارند و دکور و سبک برایشان مهم شده نیز رو به افزایش هستند. لباس و تیپ مداح، چینش سینه زن‌ها، دکور پشت مداح، نورپردازی فضای هیئت، سیستم صوتی و سیستم‌های پیشرفته تصویربرداری دیگر برای خیلی از هیئت‌ها مهم است. گرچه باید اذعان کرد در این زمینه‌ها بسیار پیشرفت کرده اند و کیفیت صوت و تصویر و دکور جهش داشته اما همه این‌ها اثبات می‌کند که هیئات به سمت فرم‌گرایی در حرکت‌اند.

توجه به فرم مخاطب پسند و استفاده از سبک و آهنگ‌های جوان پسند به بهانه جذب افراد باعث شده تا اشعار ضعیف و آهنگ‌ها سبک و رفتارها جلف شود.

این یک اصل است که هر گاه توجه به رنگ و لعاب و زیور و زینت بیش از حد اعتدال شود انسان از اصل که همان محتوای قوی و موثر است باز می‌ماند. می‌توان ادعا کرد یکی از دلایل توجه بیش از اندازه به فرم در هیئت، رسانه‌ها هستند. هر مداح و هر هیئت‌داری دلش می‌خواهد تصویری زیباتر و جذاب‌تر از او و مجلسش منعکس شود پس در فرم و رنگ و نور و صدا می‌کوشد و از محتوا غافل می‌ماند.

جالب اینکه رسانه‌ها هم از این رنگ و لعاب‌ها بیشتر استقبال می‌کنند تا محتوا. چرا؟ چون مخاطب حوصله خواندن ندارد، ولی حوصله دیدن و شنیدن دارد. پس همه با هم پیش به سوی جلب کلیک بیشتر. ■

جوانگرایی در سومین دوره هیئت علمی بنیاد دعبل

نقد کتاب، برگزاری نشست‌های علمی و برگزاری دو دوره کتاب سال عاشورا جایزه دعبل از جمله فعالیت‌های هیئت علمی بنیاد دعبل در ادوار قبلی بوده است.

اعضای سومین دوره هیئت علمی بنیاد دعبل عبارتند از:

دکتر محمدرضا سنگری: نویسنده، پژوهشگر، استاد دانشگاه و عاشورا پژوه (ریاست هیئت علمی)

استاد محمد اسفندیاری: نویسنده، پژوهشگر، کتابشناس و عاشورا پژوه

استاد مهدی امین‌فروغی: نویسنده و پژوهشگر در حوزه شعر و موسیقی

دکتر اسماعیل امینی: شاعر، نویسنده و کارشناس ادبیات و شعر فارسی

دکتر جبار رحمانی: نویسنده، مردم‌شناس و استاد دانشگاه (مدیر دفتر هنر)

دکتر سعید طاووسی مسرور: کارشناس و پژوهشگر تاریخ اسلام (مدیر دفتر تاریخ)

دکتر مسلم نادعلی‌زاده: نویسنده و پژوهشگر ادبیات فارسی و تعزیه (مدیر دفتر ادبیات)

دکتر امیرعیسی ملکی: نویسنده و پژوهشگر جامعه‌شناسی

محسن حسام‌مظاهری: نویسنده و پژوهشگر جامعه‌شناسی دین ■

در شهریورماه ۱۳۹۶ و با پایان دوره‌ی سه‌ساله‌ی هیئت علمی دوم بنیاد، سومین دوره‌ی هیئت علمی با ترکیبی جدید آغاز به کار کرد.

تا به حال در جلسات هیئت علمی علاوه بر معارفه اعضای جدید، در مورد پیشینه جلسات هیئت علمی بنیاد دعبل، نشست‌های علمی و ادبی بنیاد مانند نقد کتاب و کتاب سال عاشورا جایزه دعبل، فاز دوم پروژه‌ی «نوحه نواحی»، طرح انتشارات دعبل خزاعی، طرح بانک جامع اشعار مذهبی، انتشارات دعبل و برنامه‌های آینده هیئت علمی بحث و گفتگو شده است.

به گفته دکتر محمدرضا سنگری در دوره جدید هیئت علمی بنیاد دعبل چهره‌های جوانی حضور دارند و با حضور نیروهای جوان می‌توانیم گام‌های بلند و مؤثرتری در تحقق اهداف و آمال هیئت علمی برداریم. در گذشته بنیاد دعبل عمدتاً کارهای رفاهی و خدمت‌رسانی به ذاکران و مداحان اهل بیت را انجام میداد و به مرور این نیاز که در عرصه فرهنگ نیاز باید کارهایی صورت بگیرد احساس شد و از همان زمان هیئت علمی بنیاد دعبل در سال ۱۳۹۰ تشکیل شد و همین امر باعث شد که بنیاد دعبل هویت فرهنگی به خود بگیرد و اکنون این وجه وجودی بنیاد دعبل برای افرادی که با این مجموعه در ارتباط هستند کاملاً شناخته شده است.

تدوین مرامنامه ستایشگری، برگزاری جلسات

خدمات رفاهی جدید به مداحان

حنجره، به زودی امکانی در بنیاد دعبل فراهم می شود که مداحان می توانند در روزهای مشخصی به بنیاد مراجعه و ضمن انجام ویزیت و کنترل حنجره، در صورت لزوم نسبت به چگونگی پیگیری و یا پیشگیری بیماری مربوطه توجیه شوند. قابل ذکر است که این متخصصان در زمینه بررسی و توانمندسازی حنجره تجارب موفق داشته اند. ■

بیمه های: فوت به هر علت، فوت در اثر حادثه، نقص عضو در اثر حادثه و هزینه پزشکی ناشی از حوادث، جمعا تا سقف سیصد و سی میلیون ریال (۳۳۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال) بوده است، در طول یک سال بهره مند شدند.

خدمات حنجره

طبق توافق با دو تن از متخصصان بیماری های

بیمه تکمیلی

بیمه تکمیلی یکی از نیازهای مهم امروز برای تامین و جبران بخشی از هزینه های درمانی است که سازمان های بیمه گر پایه (مانند تامین اجتماعی) آن را تامین نمی کنند. بنیاد دعبل به عنوان اولین و تنها موسسه رسمی ارائه خدمات بیمه ای و تامین اجتماعی به ذاکران و ستایشگران اهل بیت در سطح کشور، برای چندمین سال متوالی اقدام به دریافت پیشنهاد از شرکت های معتبر بیمه و اطلاع رسانی به اعضا خود کرد.

پیشنهاد جدید بیمه تکمیلی درمان مربوط به شرکت بیمه آرمان است که از نظر میزان تعهدات و حق بیمه، پیشنهاد بسیار مناسبی ارزیابی می گردد و نسبت به نرخ اعلام شده دیگر شرکت های بیمه ای تقریباً نیم بهاست. مثلاً در قبال پرداخت ماهانه ۲۰۰,۰۰۰ ریال، اعمال جراحی اصلی را تا سقف دویست میلیون ریال پوشش می دهد. با توجه به اینکه برخی هزینه های درمانی مانند اعمال جراحی اصلی بصورت غیرمترقبه پیش می آید و هزینه های سنگینی را به خانوار تحمیل می نماید و در آن زمان امکان برقراری بیمه نیست، توصیه می گردد حتی المقدور از این امکان فراهم شده استفاده شود.

مزیت ویژه این قرارداد این است که همه مداحان - اعم از بیمه شدگان دعبل و غیر آن - می توانند از این امکان برخوردار شوند. در صورتی که تعداد متقاضیان به حد نصاب برسد، همه ستایشگران اهل بیت علیهم السلام بدون محدودیت سنی می توانند مشمول بیمه تکمیلی درمان شوند.

اطلاع رسانی بیمه تکمیلی در سطح کشور از طریق پایگاه اطلاع رسانی، کانال تلگرامی بنیاد و دعبل و دیگر رسانه های پربیننده عترتی، پیامک عمومی به جامعه مداحان و شاعران آیینی، توزیع پوستر و بروشور و مکاتبه با همه مراکز استانی صورت پذیرفته است.

بیمه عمر و حوادث

بر اساس توافقنامه بنیاد دعبل خزاعی با شرکت بیمه رازی، بالغ بر ۱۸۰۰ نفر از اعضا بنیاد، طی دوره بهمن ۹۵ تا بهمن ۹۶ از بیمه عمر و حوادث بهره مند شدند. اعضا با پرداخت ماهیانه مبلغ ۵۳۴۰۰ ریال از مزایای این بیمه نامه که شامل

بیمه تکمیلی درمان
سال ۹۶-۹۷
ویژه مداحان
و ستایشگران اهل بیت

بنیاد دعبل خزاعی

بنیاد دعبل خزاعی و شرکت بیمه آرمان

همه مداحان اعم از بیمه شدگان دعبل و غیر آن می توانند از این امکان برخوردار شوند. حق بیمه هر نفر ماهانه دویست هزار ریال است.

شرایط این بیمه تکمیلی نسبت به دیگر شرکت های بیمه ای بسیار مناسب و تقریباً نیم بهاست. برای مشاهده شرایط برخورداری و جدول تعهدات به پایگاه اطلاع رسانی و کانال تلگرام مراجعه فرمایید. مدت استعلام و نام نویسی متقاضیان محدود است و پس از اتمام مهلت، امکان اضافه شدن افراد جدید وجود ندارد. استعلام اولیه حداکثر تا ۲۰ بهمن ۹۶ ادامه دارد.

نمایندگی بیمه آرمان در استان ها عهده دار امور بیمه شدگان است. در صورت تمایل به برخورداری از بیمه تکمیلی، کد ملی سرپرست خانوار به همراه تعداد نفرتا به سامانه ۰۸۵۶۱۲۳۴۵۶۰۰۳۰۰ پیامک شود.

آدرس دفتر مرکزی: تهران، خیابان فلسطین، پایین تر از خیابان ایتالیا، بن پست سعیدی، پ ۲
کدپستی: ۱۴۱۶۶۷۴۴۱۳ شماره های تماس: ۸۸۹۷۶۵۳۱ ۸۸۹۷۶۵۳۲ ۸۸۹۷۶۵۴۲

deabelnews @ تلگرام ♥ bime@deabel.org ایمیل ♥ deabelnews.ir پایگاه خبری

دعبل

شماره سوم فصلنامه دعبل - زمستان ۱۳۹۶
صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی و هنری دعبل خزاعی ذاکران اهل بیت

مدیر مسئول: علی عظیمی

آدرس: تهران بلوار کشاورز خیابان فلسطین رسیده به میدان فلسطین بن پست سعیدی پلاک ۲ طبقه سوم واحد ۳

تلفن: ۸۸۹۷۶۵۳۲ سایت: deabelnews.ir تلگرام: telegram.me/BonyadDeabel

اینستاگرام: www.instagram.com/bonyad_deabel پست الکترونیکی: info@deabelnews.ir